

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Рентабельність капіталу банку та напрями її підвищення

Студента 2 курсу 5 м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Пастушенко
Олега
Леонідович

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Сушко Наталія
Мар'янівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКУ	5
1.1 Економічна сутність капіталу банку та його роль у забезпеченні банківської діяльності.....	5
1.2. Сучасні методи оцінювання капіталу банку.....	10
1.3. Методичні підходи оцінювання рентабельності банку та банківського капіталу	17
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА КАПІТАЛУ БАНКУ ТА ЙОГО РЕНТАБЕЛЬНОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АТ «АКЦЕНТ-БАНК»).....	25
2.1. Загальний аналіз формування прибутку АТ «Акцент-Банку»	25
2.2. Оцінка власного капіталу АТ «Акцент-Банку»	32
2.3. Аналіз рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банку».....	36
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ КАПІТАЛУ БАКІВ.....	42
3.1. Формування стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку....	42
3.2. Організаційно-економічний механізм забезпечення рентабельності капіталу банків.....	46
3.3. Методичні підходи оптимізації структури капіталу банку за критерієм рентабельності.....	51
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Капітал є одним із джерел фінансових ресурсів банку і займає центральне місце в діяльності кожного банку, що обумовлено функціями, які він виконує.

Ступінь дослідженості теми. Питанням сутності та прибутковості капіталу банку приділяється багато уваги як у міжнародній, так і у вітчизняній банківській теорії та практиці. Значний внесок у її наукове розуміння зробили такі вчені, як Л. Вальрас, Дж. Кларк, К. Маркс, Т. Мальтус, А. Маршалл, К. Менгер, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, Н. Сеніор, А. Сміт, М. Туган-Барановський, Ф. Хайек, А. Шумпетер та інші. Зараз дослідженнями у сфері формування і використання банківського капіталу займаються такі вчені-економісти, як М.Д. Алексеєнко, А.Г. Загородній, В.О. Коваленко, Б.Л. Луців, А.М. Мороз, Ф.С. Мишкін, М.І. Савчук, М.Ф. Пуховкіна та інші. Але на сучасному етапі відсутня єдина точка зору щодо розуміння напрямів оцінювання його ефективності, що підводить до необхідності подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою даної роботи є дослідження теоретико-методологічних основ оцінювання ефективності капіталу банку.

Виходячи з мети дослідження, нами було поставлено основні **завдання:**

- визначити економічну сутність капіталу банку, методи його оцінювання та роль у забезпеченні банківської діяльності;
- дослідити методичні підходи оцінювання рентабельності банку та банківського капіталу;
- здійснити загальний аналіз формування прибутку, власного капіталу та рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банку»;

- розробити напрями формування стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку;
- запропонувати організаційно-економічний механізм забезпечення рентабельності капіталу банків;
- розробити методичні підходи оптимізації структури капіталу банку за критерієм рентабельності.

Об’єктом дослідження є система оцінювання ефективності капіталу банку.

Предметом дослідження є методичний інструментарій оцінювання ефективності капіталу банку.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались такі методи, як: аналіз, синтез, статистичний і порівняльний аналізи (при розгляді капіталу банку АТ «Акцент-Банку».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в визначенні напрямів формування стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку

Практична цінність результатів дослідження. В даній роботі наведені рекомендації щодо забезпечення організаційно-економічного механізму забезпечення рентабельності капіталу банків.

Публікації. За результатами наукових досліджень була опублікована наукова стаття на тему «
» у збірнику «
: зб. наук. ст. студ. заочної форми навчання / відп. ред. Н. П. Шульга . – К.: Київський національний торговельно – економічний університет , 2018. –с.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 67 сторінок, ілюстровані 13 таблицями, 9 рисунками та 4 додатками. Список використаних джерел складається із 65 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКУ

1.1 Економічна сутність капіталу банку та його роль у забезпеченні банківської діяльності

Складність розуміння поняття «капітал банку» зумовлено неоднозначністю підходів до визначення самого поняття «капітал». Економічні школи по-різному трактували дану категорію, розкриваючи різні аспекти категорії «капітал». Загалом можна виділити чотири основні підходи до трактування економічної сутності капіталу: предметно-функціональний підхід, соціально-економічний підхід, монетаристський (грошовий) підхід та концепція часової цінності

Так, згідно з предметно-функціональним підходом капітал ототожнюється з нагромадженою працею, призначеною для подальшого виробництва або продажу з метою одержання доходу. Предметно-функціональний зміст капіталу розкрито у роботах А. Сміта, Д. Рікардо, Ф. Кене, Дж. С. Мілля та ін. [50]. Монетаристський (грошовий) підхід, відповідно до якого капітал розглядається як фінансовий ресурс, що приносить дохід його власникові у вигляді відсотків. Розвиток монетарної концепції природи капіталу знайшов відображення у роботах Т. Мана, Й. Шумпетера та ін. [30]. Теорія концепції часової цінності спирається на визначення капіталу як дисконтованого потоку доходів і розглядає його як економічний ресурс, який дає змогу отримати дохід у майбутньому в разі відмови від задоволення поточних потреб. Концепція ґрунтується на теоріях таких відомих вчених, як Е. Бем-Баверк, Н. Сеніор, І. Фішер, І. Бланк та ін. [30].

Отже, складність та багатоплановість категорії «капітал» впливає на визначення сутності банківського капіталу. На сьогодні поняття «капітал банку» не має однозначного трактування в економічній літературі. Капітал банку ототожнюється з такими термінами, як «власний капітал», «власні кошти», «банківські ресурси» тощо. Розглянемо декілька визначень капіталу банку.

Парасій-Вергуненко І. М., капітал банку – це сукупність внесених власниками (учасниками капіталу) власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових надходжень з боку учасників [2].

Примостка Л.О. під капіталом банку розуміє власні кошти банку, що належать засновникам або акціонерам [2].. Такої позиції дотримуються також Васюренко О. В., П. Роуз, Міщенко В. І. [9]. Проте, існує і більш широкий підхід до визначення капіталу банку, згідно якої ресурсна база банку – це той сукупний капітал, який створюється в результаті проведення банком політики збільшення власного капіталу та залучених коштів і використовується для здійснення активних операцій з метою реалізації суспільних і власних інтересів [2].

«Енциклопедія банківської справи України» за редакцією Стельмаха В.С. зазначає: «Банківський капітал – це сукупність різних видів грошових капіталів, коштів, які використовує банк у вигляді банківських ресурсів для забезпечення своєї діяльності, здійснення різноманітних операцій та одержання прибутку. Складається з власного капіталу банку та залучених коштів» [18].

На думку Герасимовича А., банківський капітал — це грошові кошти та виражена у грошовій формі частка матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів та надання послуг з метою одержання прибутку [13]. Він розрізняє залучений, позичений та власний банківський капітал. Власний капітал банку являє

собою грошові кошти та виражену у грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовуються для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку. Отже, поняття власний капітал не ототожнюється з поняттям капітал банку [14].

Отже, поняття «власний капітал банку» та «капітал банку» не завжди ототожнюються, та існує два підходи до визначення капіталу банку. Перший підхід розглядає капітал у вузькому значенні, прихильники даного підходу під капіталом банку розуміють власні кошти, що належать акціонерам. В той час, як прихильники другого підходу вважають, що капітал банку – це вся сукупність ресурсів, що перебувають у власності банку, а власний капітал є складовою капіталу банку.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» капітал банку – власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань [43]. Тобто, в законі сутність капіталу банку розглядається з позиції бухгалтерського обліку капіталу, проте дане визначення надто технічним, адже з нього впливає лише загальна формула обчислення капіталу. Не зрозумілими залишаються питання щодо призначення банківського капіталу, його соціально-економічної сутності, чинників, що впливають на його формування.

Для проведення подальшого дослідження під капіталом банку ми будемо розуміти власні кошти засновників-акціонерів, внесені ними на свій ризик до банку для проведення діяльності та отримання відповідного ефекту (прибутку, отримання контролю, зростання вартості).

Для того, щоб краще зрозуміти сутність капіталу необхідно розглянути його функції (рис. 1.1).

Отже, капітал банку в процесі організації банківської діяльності одночасно виконує кілька функцій, що забезпечує найвищий ефект від проведення банківських операцій, тобто максимізацію прибутку.

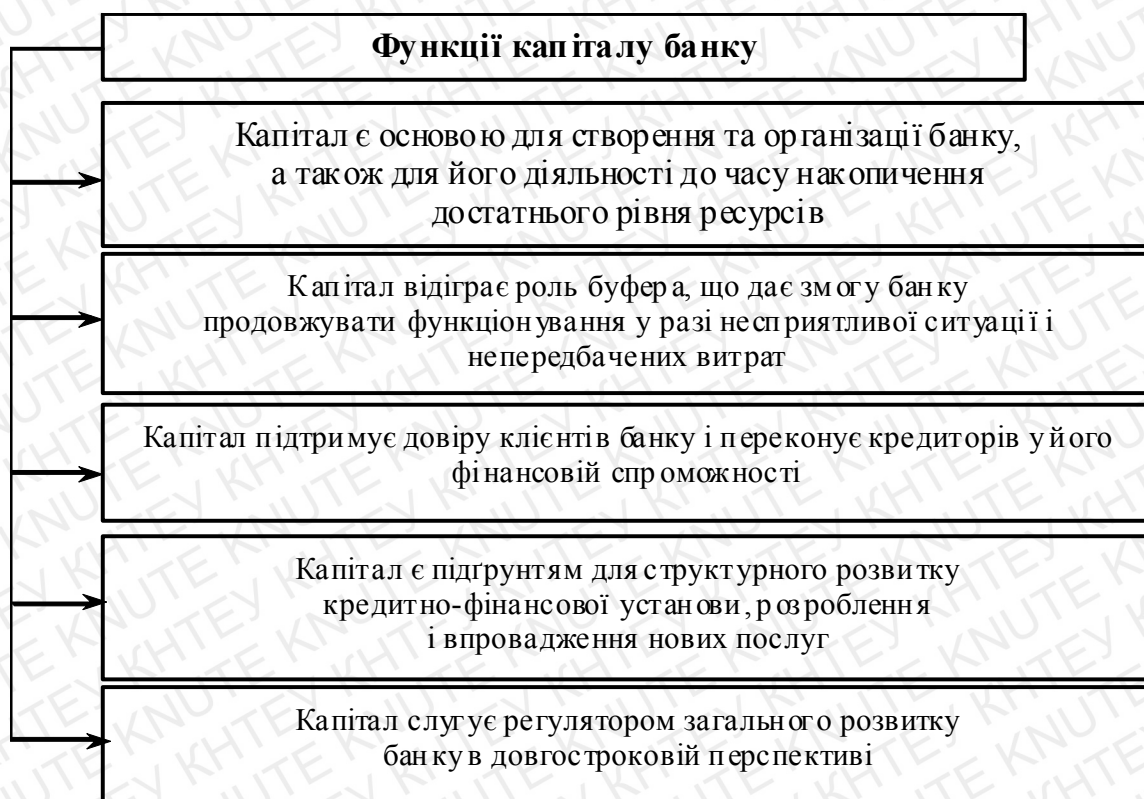

Рис. 1.1 Основні функції, що виконує капітал банку [2]

Якщо в інших сферах підприємницької діяльності капітал забезпечує платоспроможність і виконує більшість оперативних функцій підприємства, то комерційному банку капітал потрібний насамперед для страхування інтересів вкладників. Тобто, першочергове призначення капіталу банку — це виконання ним захисної функції. У цьому зв'язку розмір капіталу є важливим фактором надійності функціонування банку і повинен перебувати під суворим контролем Національного банку України, що регулює діяльність комерційних банків.

Також капітал виступає як індикатор довіри до банку з боку вкладників та кредиторів, забезпечує можливість виконання банком встановлених нормативів.

Важливе значення для діяльності банків має регулятивний капітал. Вперше це поняття було впроваджено вимогами Базельського комітету з питань банківського нагляду. В Україні склад регулятивного капіталу регламентується Інструкцією "Про порядок регулювання діяльності банків в

Україні", постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 N 368 (зі змінами та доповненнями) [36]. Він є базою для розрахунку більшості економічних нормативів діяльності банків в Україні. Згідно з Інструкцією регулятивний капітал складається з основного (капіталу 1 рівня) та додаткового капіталу (капіталу 2 рівня). Із нього здійснюються також певні відрахування [36].

Основний капітал банків складається із фактично сплаченого зареєстрованого статутного капіталу та розкритих (оприлюднених) резервів [45]. До елементів розкритих резервів зараховуються дивіденди, що направлені на збільшення статутного капіталу, емісійний дохід від випуску власних акцій, резервні фонди, а також загальні резерви, створені під невизначений ризик. Із основного капіталу вираховуються, насамперед, недосформовані резерви під очікувані збитки за активними операціями, зокрема, кредитних операцій; операцій з цінними паперами; дебіторською заборгованістю; простроченими понад 31 день та сумнівними до отримання нарахованими доходами за активними операціями; коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках у банках (резидентах і нерезидентах), які визнані банкрутами або ліквідуються за рішенням уповноважених органів, або які зареєстровані в офшорних зонах. Окрім цього, вираховуються капітальні вкладення у наведені у дію нематеріальні активи та реальна вартість нематеріальних активів у користуванні. До нематеріальних активів, можна віднести, зокрема, гудвіл[45].

До складових додаткового капіталу належать резерви під стандартну заборгованість інших банків та клієнтів за кредитними операціями банків, результат переоцінки основних засобів, що включався до суми регулятивного капіталу банків, нерозподілений прибуток минулих років, прибуток поточного року та субординований капітал [45].

Із основного та додаткового капіталу здійснюються відвернення, які охоплюють різницю балансової вартості цінних паперів з нефіксованим прибутком, що випущені банками, у торговому портфелі банку і у портфелі

банку на продаж та фактично сформованого резерву за пайовими цінними паперами у портфелі банку на продаж, які обліковуються за собівартістю; суму вкладень у капітал асоційованих та дочірніх установ, а також вкладень у капітал інших установ у розмірі більше 10 %; балансову вартість акцій власної емісії, прийнятих в якості застави в рамках наданих банком кредитів (інших вкладень); розмір перевищення загальної суми операцій над встановленим значенням Н7 та Н9; суму операцій, що здійснені з інсайдерами на сприятливіших за звичайні умовах; суму коштів, що вкладені в інші банки на умовах субординованого боргу; балансову вартість позалистингових цінних паперів у торговому портфелі банку, балансову вартість цінних паперів, що не перебувають в обігу на фондових біржах, балансову вартість цінних паперів недиверсифікованих інвестиційних фондів [45].

Отже, капітал відіграє головну роль у діяльності банку. Він захищає банк від негативних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, забезпечує довіру до банку з боку інвесторів, клієнтів, сприяє розвитку та зростанню банку. Для зовнішніх користувачів розмір капіталу є узагальнюючим показником ефективності за весь період діяльності банку. Тому оцінка та визначення джерел поповнення капіталу посідає важливе місце під час здійснення аналізу діяльності банку.

1.2. Сучасні методи оцінювання капіталу банку

Величина банківського капіталу істотно впливає на рівень надійності та довіри до банку з боку суспільства [18]. Саме тому проблеми об'єктивного оцінювання величини банківського капіталу та методи визначення його достатності залишаються актуальними як у міжнародній, так і у вітчизняній банківській практиці.

У процесі управління капіталом банку важливе значення має метод оцінювання його вартості. У банківській практиці існує кілька методів обчислення вартості власного капіталу банку:

- метод балансової вартості;
- метод ринкової вартості;
- метод регулюючих бухгалтерських процедур [1]. (рис. 1.2).

Згідно з методом балансової вартості усі активи та зобов'язання банку оцінюються в балансі за тією вартістю, яку вони мали на момент придбання або випуску. За основу прийнято бухгалтерську модель, де величина власного капіталу банку визначається із базового балансового співвідношення:

$$A = L + K \quad [8] \quad (1.1)$$

де A — активи;

L — зобов'язання;

K — капітал банку,

звідки:

$$K = A - L \quad (1.2)$$

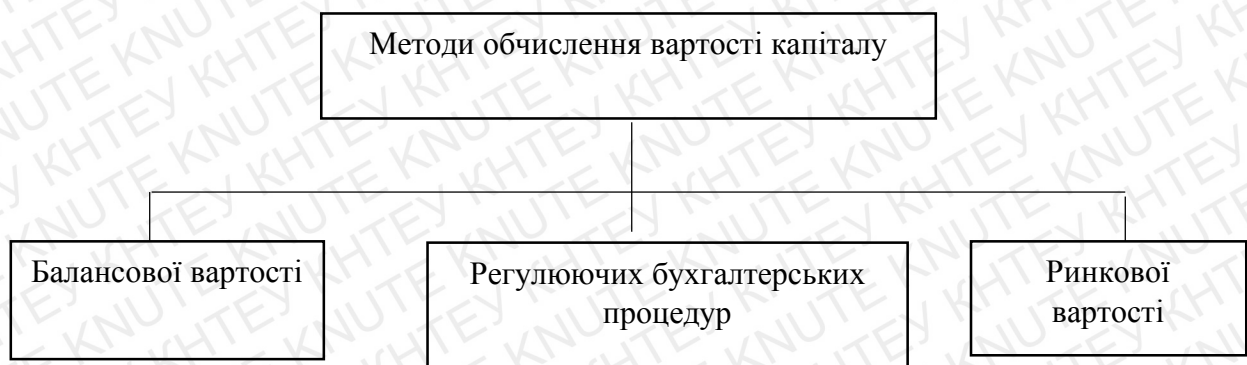

Рис. 1.2. Методи обчислення вартості капіталу банку [1]

Отже, капітал банку розраховують за формулою (1.2), виходячи з балансової вартості активів та зобов'язань. Такий метод оцінювання капіталу прийнятний у тому разі, коли балансова та ринкова вартість активів і зобов'язань банку не дуже різняться між собою. Але з часом дійсна вартість може значно відхилятися від первісної балансової вартості, що призводить до неадекватної оцінки банківського капіталу. У періоди, коли кредити та цінні папери знецінюються, метод оцінювання капіталу за балансовою вартістю не дає надійних результатів для визначення ступеня захисту вкладників від ризику.

Метод ринкової вартості полягає в тому, що активи та зобов'язання банку оцінюють за ринковою вартістю, виходячи з якої розраховують і капітал банку за формулою (1.2.) [1]. Такий метод оцінювання банківського капіталу найкорисніший як для інвесторів та вкладників, так і для менеджерів банку. Ринкова вартість капіталу достатньо точно відбиває реальний рівень захищеності банку від ризику банкрутства. Крім того, розглядуваний метод оцінювання є найдинамічнішим, оскільки ринкова вартість активів і зобов'язань, а отже і капіталу, може змінюватися щодня. Менеджмент банку має змогу приблизно оцінити зміну ринкової вартості капіталу, виходячи з поточної курсової вартості акцій банку та їх кількості на ринку. Оцінка капіталу за ринковою вартістю відображає реальний стан банку та ступінь захисту вкладників. Але банки здебільшого не зацікавлені в такому підході до визначення розміру капіталу, оскільки інші методи розрахунку дають привабливіші результати і сприяють зміцненню їхнього становища на ринку. Крім того, не завжди можна оцінити активи та зобов'язання за ринковою вартістю, особливо в умовах недостатньо розвинутого ринку. Метод оцінювання капіталу за ринковою вартістю здебільшого використовується менеджментом банку для внутрішніх потреб і контролю.

Метод «регулюючих бухгалтерських процедур». Сутність методу полягає в обчисленні розміру капіталу за правилами, які встановлено

регулюючими інстанціями. Правила в різних країнах неоднакові, але часто такий підхід є спробою зробити банки надійнішими для сторонніх спостерігачів. За методом «регулюючих бухгалтерських процедур» капітал банку розраховується як сума низки складових: акціонерного капіталу, нерозподіленого прибутку, резервних фондів, зокрема на покриття кредитних і валютних ризиків, субординованих зобов'язань і т. ін. Такий підхід має істотні недоліки, котрі полягають у розгляді боргових зобов'язань та резервів на покриття збитків як капіталу банку. Саме з цієї причини метод «регулюючих бухгалтерських процедур» критикують зарубіжні економісти.

Питання про рівень достатності капіталу, який забезпечив би довіру до банку з боку вкладників, інвесторів, кредиторів та органів нагляду, є найсуперечливішим у теорії банківської справи. В економічній літературі це питання називають проблемою адекватності капіталу [1]. Термін «адекватність капіталу» містить уявлення про банківський капітал як джерело покриття збитків і відображає рівень надійності та ризикованості банку.

Об'єктивна потреба збільшувати капітал банку зумовлена інфляційними процесами, розширенням масштабів банківської діяльності та підвищенням рівня ризику, пов'язаного з мінливістю фінансових ринків. Через це вкладники висувають дедалі жорсткіші вимоги до банківського капіталу. Враховуючи ту важливу роль, яку банки відіграють у будь-якому суспільстві, регулюючі органи багатьох країн протягом десятиріч встановлювали мінімальні норми (стандарти) достатності капіталу.

Для реєстрації банку необхідно забезпечити мінімальний обов'язковий розмір статутного капіталу і підтримувати встановлені нормативи достатності капіталу впродовж усього періоду діяльності. У банківській практиці існують різні методи визначення достатності капіталу (рис. 1.3).

Метод левериджу (важеля) полягає у встановленні нормативу співвідношення власних і залучених коштів банку. Наприклад, якщо

співвідношення встановлено на рівні 5%, то це означає, що залучені кошти банку не можуть перевищувати капітал більш ніж у 20 разів.

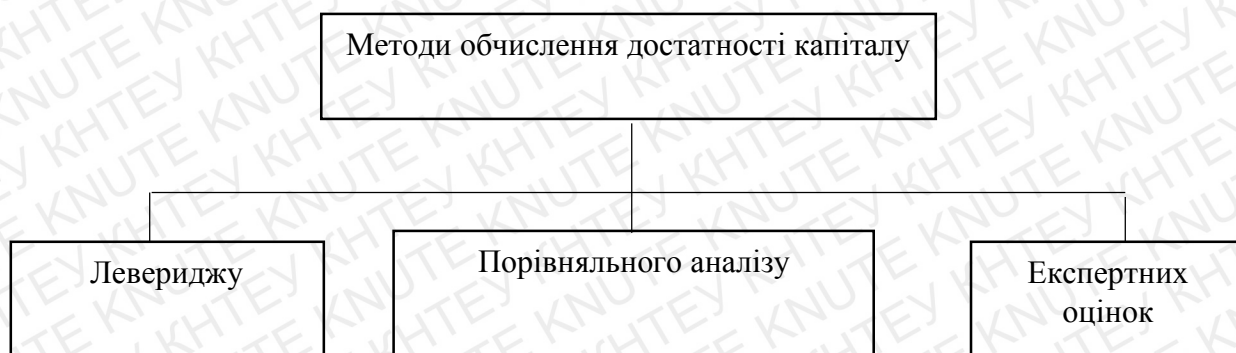

Рис. 1.3. Методи обчислення достатності капіталу банку [1]

До 1998 року НБУ використовував цей метод для розрахунку оціночного показника достатності капіталу банку. У США в 1983 році норматив співвідношення власного капіталу до залучених коштів становив 3% [1]. Метод лeverиджу має такі недоліки:

- не проводиться диференціація між різними видами капіталу;
- не враховується рівень ризикованості активних операцій;
- не беруться до уваги позабалансові зобов'язання та пов'язаний з ними ризик.

У сучасній банківській практиці цей метод визначення достатності капіталу може використовуватись як допоміжний паралельно з іншими методами.

Метод порівняльного аналізу показників. За цим методом для оцінювання адекватності капіталу використовуються такі показники:

- відношення капіталу до сукупних активів банку;
- відношення капіталу до сукупних депозитних зобов'язань;
- відношення капіталу до ризикованих активів, розрахованих як сума всіх активів, окрім готівки та державних цінних паперів.

Значення показників постійно контролюються та аналізуються органами регулювання, але нормативи чи граничні межі не встановлюються. У процесі нагляду використовуються прийоми структурного, порівняльного та динамічного аналізу. Показники конкретного банку порівнюються з аналогічними значеннями інших банків або із середньогалузевими. Динамічний аналіз призначено для виявлення тенденцій у зміні розміру капіталу одного й того самого банку протягом деякого періоду часу.

Недоліками методу порівняльного аналізу показників адекватності капіталу є суб'єктивний характер оцінок та висновків, брак загальноприйнятих стандартів достатності капіталу, значна трудомісткість.

Цей метод визначення достатності капіталу застосовувався у практиці банківського нагляду США до 80-х років минулого століття і виявився неефективним засобом впливу на капітал, оскільки насправді показники капіталу американських банків весь час погіршувалися впродовж тривалого періоду з 30-х по 80-ті роки ХХст.

Метод експертних оцінок. Експертні оцінки адекватності капіталу базуються на використанні висновків експертів про якість управління банком, рівень прибутковості та ліквідності, динаміку депозитної бази, структуру балансу, ризикованість активних операцій, регіональні особливості ринку, на якому працює банк. Метод передбачає вивчення діяльності кожного банку в контексті конкретних ринкових умов і врахування взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх чинників. Якщо стан ринку характеризується підвищеною ризикованістю чи виявлена слабкість внутрішніх структур, то перед банком може бути поставлена вимога збільшення капіталу понад мінімальний рівень.

Метод експертних оцінок з успіхом може використовуватись для оцінювання адекватності капіталу окремих банків, але з огляду на значні розміри банківської системи країни та різноманітність ринків застосування його стає проблематичним [1].

Починаючи з 60-х років минулого століття банківська діяльність характеризувалась виходом на міжнародні ринки та підвищенням ризиковості операцій. Невідповідність у правилах регулювання достатності капіталу банків різних країн породжувала серйозні проблеми, пов'язані із захистом інтересів клієнтів і партнерів банку.

Для забезпечення стабільності міжнародної фінансової системи і справедливіших умов конкуренції в 1987 році Базельським комітетом регулювання банківської діяльності була прийнята угода про єдині міжнародні стандарти достатності капіталу — «Базельська угода про конвергенцію капіталу» [5; 56]. Базельський комітет складався з представників центральних банків та регулюючих органів 12 країн: Бельгії, Канади, Франції, Італії, Німеччини, Японії, Нідерландів, Швеції, Швейцарії, Люксембургу, Великої Британії та США [1]. Кожна країна взяла на себе відповідальність за приведення власних вимог адекватності капіталу до міжнародних стандартів.

Базельська угода базується на визначенні структури капіталу та врахуванні кредитного ризику активів і позабалансових зобов'язань [5; 56]. Зв'язок капіталу та кредитного ризику зумовлений, насамперед, здатністю капіталу нейтралізувати втрати через неплатоспроможність позичальників. Основні стандарти угоди спільні для всіх банківських установ, що приєдналися до неї, а органи регулювання кожної країни мають право самостійно встановлювати коефіцієнти ризику активів та визначати деякі складові капіталу. Так, складові капіталу другого порядку регулюються країнами самостійно.

Базельською угодою передбачено врахування кредитного ризику, пов'язаного з різними видами активів і позабалансових зобов'язань банку [5; 56]. Для розрахунку активів, зважених за ризиком, кожний вид балансових активів банку множиться на коефіцієнт ризику, який відображає ймовірність втрат за цим видом банківських активів. Кожний елемент позабалансових зобов'язань також зважується на відповідний коефіцієнт ризику. Суму всіх

активів і позабалансових зобов'язань з урахуванням рівня ризиків називають сукупними активами, зваженими за ризиком. Міжнародною угодою пропонується шкала коефіцієнтів ризику, котрі можуть бути використані без змін або скориговані залежно від економічної ситуації конкретної країни.

Базельська угода стала кроком уперед на шляху стабілізації міжнародної фінансової системи та зростання банківського капіталу, адже нею також враховуються й інші види ризиків, такі як відсотковий, валютний, ризик ліквідності, тому пошук нових досконалих методів визначення адекватності капіталу триває [5; 56].

1.3. Методичні підходи оцінювання рентабельності банку та банківського капіталу

В сучасних умовах однією з найважливіших проблем у сучасній банківській практиці є проблема об'єктивного та комплексного оцінювання фінансового стану банків. Оцінювання діяльності кожного банку починається з визначення результатів, які були досягнуті менеджерами й акціонерами [54].

Дослідження прибутковості в діяльності банків потребує уточнення як само го терміну «прибутковість», так і методологічної бази, що його визначає.

Розкриття економічного змісту цього терміну забезпечить, на нашу думку, більш точний вплив на чинники, які визначають прибутковість.

Різні погляди на термін «прибутковість» можна узагальнити у вигляді такої семантичної моделі (рис. 1.4).

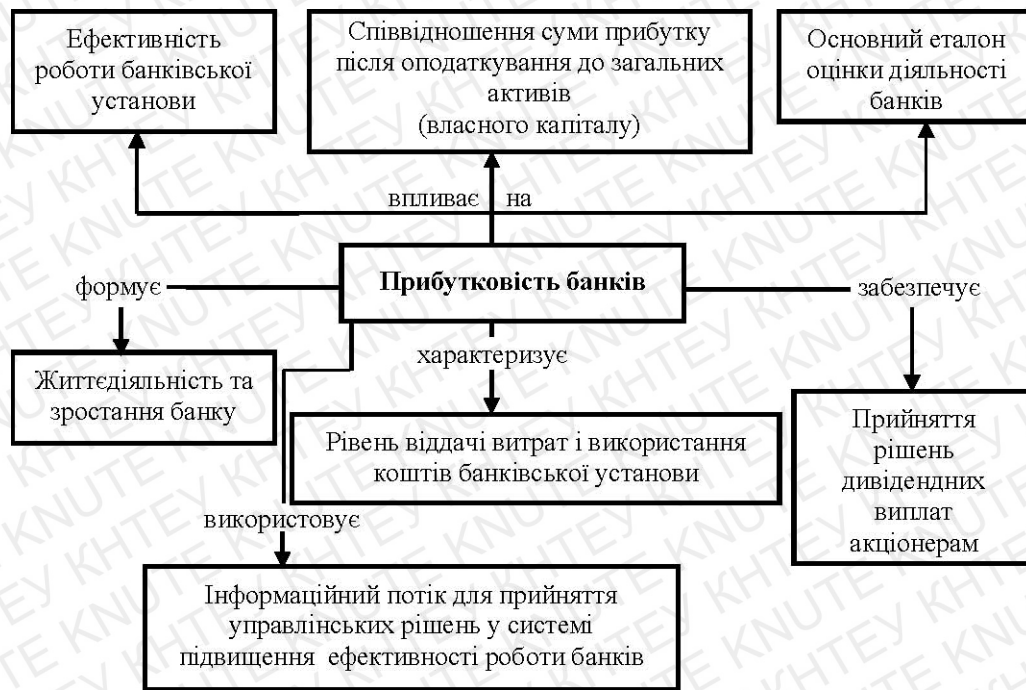

Рис. 1. 4 Семантична модель терміну «прибутковість» банку [54]

За результатом проведеного аналізу методологічних основ використання прибутковості банківських установ, з'ясували, що прибутковість банку характеризується за допомогою різних показників.

На думку О. В. Васюренка та К. О. Волохатої [9], двома найбільш важливими показниками аналізу прибутковості банку є показники:

- процентна дохідність активів;
- процентна дохідність капіталу.

Автори А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко [1; 13] зауважують, що основними показниками, які характеризують прибутковість банку, є:

- рентабельність (прибутковість) активів;
- рентабельність витрат;
- чиста процентна маржа;

- чистий серед;
- рівень іншого операційного доходу. Ці показники, на думку авторів, досить повно характеризують діяльність банку з точки зору її ефективності.

На думку А. І. Єкімова [19], прибутковість банку залежить, насамперед, від оптимальної структури його балансу в частині активів і пасивів та від цілеспрямованої роботи банківського персоналу. Автор звертає увагу на те, що важливи ми умовами забезпечення відповідного рівня прибутковості банку є:

- оптимізація структури доходів і витрат;
- визначення мінімально допустимої процентної маржі;
- виявлення тенденцій у дохідності кредитних операцій;
- планування мінімальної дохідності маржі для прогнозування орієнтованого рівня процентів за активними та пасивними операціями.

Якщо підсумувати усе вищезазначене, прибуток – підсумковий показник, який описує, з одного боку, достатні утворюючі потоки грошових надходжень для забезпечення нормального рівня прибутковості, а, з іншого боку, виступає у вигляді бар'єрної прибутковості капіталу власника.

Слід зазначити, що на ефективність діяльності банку впливає велика кількість внутрішніх та зовнішніх факторів (табл. 1.2) [12].

Всі вищезазначені чинники прямо впливають на ефективність та прибутковість діяльності банку. Саме тому для комплексного управління фінансовими результатами банку і визначення міри впливу окремих факторів варто визначити методичні підходи щодо оцінювання фінансових результатів банку, в т.ч. його прибутковості.

Таблиця 1.2

Класифікація факторів впливу на ефективність діяльності банків

№	Група факторів	Зміст факторів
Зовнішні фактори		
1	Економічні	стан економіки країни; характер інфляційних процесів; рівень розвитку виробництва; добробут населення; стан платіжного балансу; характер зовнішньоекономічних відносин; стан обслуговування державного боргу; інвестиційний клімат; стан світової економіки.
2	Фінансові	законодавча база; грошово-кредитна політика НБУ; стан грошового ринку; стан фінансового ринку; рівень розвитку платіжної системи; рівень розвитку системи страхування вкладів; податкова система; ступінь взаємної довіри між економічними суб'єктами
3	Політичні	політична стабільність; стійкість уряду.
4	Соціальні	рівень довіри до банківської системи; соціальна стабільність.
5	Форс-мажорні обставини	непередбачені та неподоланні обставини, що спричинені природними явищами.
Внутрішні фактори		
6	Якість фінансового менеджменту	якість управління активами; якість управління зобов'язаннями; якість управління капіталом; якість управління ризиками; ліквідність; рентабельність; якість формування резервів.
7	Якість організаційного менеджменту	організаційна структура банку; організація системи контролю; організація системи безпеки; якість управління персоналом; рівень розвитку інформаційних технологій; компетентність керівників; склад засновників; характер взаємовідносин з інсайдерами банку
8	Якість маркетингу	якість процесу планування; конкурентоспроможність банківських продуктів; якість системи просування банківських продуктів.

*Примітка: складено автором за даними [37]

Слід зазначити, що в сучасному світі не існує єдиного підходу до проведення аналізу прибутковості банку. У сучасній закордонній банківській практиці існує три основних методи розрахунку рентабельності банку:

- загальна рентабельність банку - ставка доходності, запропонована банком, що розраховується на кінець періоду;
- очікувана ставка доходності, що розраховується на початок періоду рентабельність власного капіталу банку – ROE [37].

При розрахунку показників загальної рентабельності банку використовують дані про рівень ставки доходності, необхідної інвестором [42;47]. Можна сказати, що це ринкова величина, тому що всі інвестори потребують одного рівня прибутку.

Загальна рентабельність банку = Дивідендний прибуток + Приріст капіталу.

Отже, загальну рентабельність банку можна представити у вигляді співвідношення (Модель Гордона):

$$\text{Загальна рентабельність} = D1 / P0 + (P1 - P0) / P0 \quad (1.3)$$

де D1 - дивіденди на кінець року;

P0 - ціна покупки цінного паперу;

P1 - ціна продажу акцій [42;47].

Наприклад, якщо $D_1 = 5$ дол., $P_0 = 100$ дол., $P_1 = 110$ дол., те, підставивши отримані дані у формулу Гордона, одержимо загальну рентабельність банку, рівну 15%. $[5:100 + (110 - 100):100 = 15\%]$. Звичайно ця формула використовується для розрахунку рентабельності банку на кінець року. Її застосовують також для визначення поточної рентабельності [42;47].

Ціна акціонерного капіталу банку (P) залежить від доходності акцій (E), темпів зростання доходів на одну акцію (G), коефіцієнта виплати дивідендів (DPR) і рівня ризику [37]. Цю залежність математично можна записати так:

$$P/E = F(G, DPR, RISK) \quad (1.4)$$

У останні роки для розрахунку рентабельності банку усе частіше стали використовувати формулу Шарпа. Професор Шарп (Модель Шарпа) запропонував досліджувати очікувану ставку доходності таким способом:

$$E(R) = R_f + [E(R_m) - R_f] \cdot B \quad (1.5)$$

де $E(R)$ - очікувана ставка доходності (розрахункова величина),

R_f - безризикова процентна ставка (наприклад, по державних цінних паперах),

R_m - ринкова ставка доходності, що укладається з безризикової ставки і ризикової премії,

$[E(R_m) - R_f]$ - ризик-премія,

$E(R_m)$ - очікувана ринкова ставка,

B - поправочний коефіцієнт, що визначає ринковий ризик [37].

Наприклад, якщо $R_f = 8\%$, $E(R_m) = 20\%$, ρ_m (загальний ринковий ризик) = 1, те, отже, для банків $\rho < 1$. Припустимо, загальний ризик банку дорівнює 0,70 [37]. У цьому випадку очікувана доходність акцій банку буде дорівнює:

$$E(R) = 8 + [20 - 8] \cdot 0,70 = 16,4\%.$$

В даний час на Заході існують спеціальні компанії, що розраховують очікуваний ринковий рівень доходності, рентабельності для кожного банку і кожної компанії [37]. Ці дані використовують для аналізу роботи банків у динаміку. Відомо, що ступінь ризику - це результат роботи банку: чим більше відхилення, коливання результатів, тим більше ризик.

Отже, при порівнянні отриманих результатів у ході застосування перерахованих вище трьох підходів можна зробити висновки, якщо очікувана на початку року ставка більша за реально отриману ставку наприкінці року, то ціна акцій банку знижується, якщо дорівнює - то ціна акцій залишається

незмінною, а якщо менша. то ціна акцій банку зростає. Преваги акціонерів залежать від наступного:

- чи зможуть вони реінвестувати кошту на більш вигідних умовах із погляду доходності (з урахуванням ступеня ризику), чим їм може запропонувати комерційний банк, акціонером якого вони є;
- наявності податкової системи, що стимулює одержання ними дивідендів або інших прибутків на капітал;
- пріоритетного використання коштів акціонерів на поточне або відстрочене споживання.

Для урахування цих переваг акціонерів, у банках проводять аналіз елементів дивідендної політики банку.

Аналіз доходності капіталу банку (ROE) виходячи з балансових даних банку здійснюється за формулою:

Рентабельність капіталу (ROE) = Чистий прибуток / Акціонерний капітал.

Оптимальні значення ROE, на думку західних аналітиків, повинні знаходитися в межах 10 - 20% [37]. Значення ROE засновано на показниках ринку. Дана формула рентабельності капіталу або прибутку на власний капітал банку приблизно 30 років тому використовувалася для розрахунку рівня рентабельності банку, а в даний час її застосовують для визначення поточного доходу.

Методики аналізу доходів, видатків та прибутку комерційних банків, що використовуються в українській практиці і за кордоном, свідчать про те, що всі вони по суті оцінюють одні і ті ж об'єктивно існуючі чинники, що впливають на функціонування банку. Однак всі ці методики відрізняються один від одного безліччю конкретних підходів до обліку цих чинників, набором чинників, системою конкретних оцінних показників, що

відображають різні сторони банківської діяльності; оцінкою значущості тих або інших чинників в загальній сукупності і відповідно визначенням їх критеріальних значень; системою угруповання оцінних показників в єдину модель і отримання результату оцінки доходів, видатків та прибутку банку загалом.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА КАПІТАЛУ БАНКУ ТА ЙОГО РЕНТАБЕЛЬНОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АТ «АКЦЕНТ-БАНК»)

2.1. Загальний аналіз формування прибутку АТ «Акцент-Банку»

З метою оцінки рентабельності капіталу АТ «Акцент-Банк» доцільно оцінити формування його прибутку. Так, прибуток банку (bank's profit) є перевищенням доходів банку над витратами [36]. Прибуток АТ «Акцент-Банк» формується в результаті здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій та інших видів діяльності банку (Додаток В).

Доходи банку складаються з: відсотків за надані кредити; відсотків, сплачених банками-кореспондентами; плати за розрахункове та касове обслуговування клієнтів; позитивної курсової різниці від операцій в іноземній валюті; доходів від операцій з цінними паперами; доходів від факторингових, лізингових, трастових операцій, інформаційних, консультаційних послуг; відшкодування клієнтами поштових, телеграфних витрат; доходів від участі в діяльності інших організацій та ін.

Витрати банку складаються з: виплати відсотків за пасивними операціями (за поточними та депозитними рахунками, облігаціями, депозитними сертифікатами); плата за кредитні ресурси, одержані від інших банків і від центрального банку; оплати послуг з кореспондентських відносин; комісії за операціями з іноземною валютою; витрат на інкасацію виручки; оплати послуг (обчислювальних центрів, аудиторських, поштових, телеграфних); витрат на підготовку та підвищення кваліфікації кадрів; витрат на рекламу; амортизаційних відрахувань основних фондів; витрат, пов'язаних з виготовленням і впровадженням платіжно-розрахункових документів; платежів зі страхування майна та діяльності банків; витрат на утримання апарату; інших витрат (збитки від списання безнадійної

заборгованості клієнтів, штрафи, сплачені за порушення правил ведення операцій тощо).

Балансовий прибуток банку також включає прибуток госпрозрахункових підприємств банків. Прибуток, що залишився після сплати податків (чистий прибуток), використовується для виплати дивідендів, формування резервного фонду, фонду розвитку, матеріальне стимулювання.

Аналіз формування прибутку АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Аналіз формування прибутку АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. ,
станом на 01.01. (метод базисних підстановок)***

№	Назва показника	Роки			Абсолютне Відхилення, ,тис.грн.		Відносне відхилення, %	
		2016, тис.грн.	2017, тис.грн.	2018, тис.грн.	2017- 2016	2018- 2016	2017/ 2016	2018/ 2016
1	Чисті процентні доходи	240105	431992	837441	191887	405449	180	349
2	Чисті комісійні доходи	175088	144439	178876	-30649	3788	82,5	102
3	Операційні доходи	221622	414203	809165	192581	587543	187	365
4	Прибуток до оподаткування	62160	138936	330285	76776	268125	224	531
5	Прибуток за рік	51459	100447	278871	48998	227412	195	542

*Примітка: складено автором за даними [39]

Результати аналізу формування чистих процентних доходів АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр., станом на 01.01. представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Аналіз формування чистих процентних доходів АТ «Акцент-Банк»
в 2016-2018 рр., станом на 01.01. (метод базисних підстановок)***

№	Назва показника	Роки			Абсолютне відхилення, тис.грн.		Відносне відхилення, %	
		2016, тис.грн.	2017, тис.грн.	2018, тис.грн.	2017- 2016	2018- 2016	2017/ 2016	2018/ 2016
1	Процентні доходи	601602	950524	1271937	348922	670335	158	211
2	Процентні витрати	361497	434496	518532	72999	157035	121	143
3	Чисті процентні доходи	240105	431992	837441	191887	405449	180	349
4	Чисті процентні доходи після створення резервів під знецінення кредитів	76361	289248	765292	212887	688931	379	1002

*Примітка: складено автором за даними [39]

За результатами проведеного аналізу очевидно, що станом на 01.01. 2017 р. порівняно з аналогічним періодом 2016 р. абсолютне відхилення процентних доходів склало 348 922 тис.грн., а станом на 01.01. 2018 р. – 670335 тис.грн. Відносне відхилення відповідно склало 158% і 121 %. Сума процентних витрат у загальних витратах на останню звітну дату склала 434 496 тис.грн, що на 84,036 тис.грн менше ніж у 2017р. та на 72,9 тис.грн більше ніж у 2016р. Відносне відхилення процентних витрат відповідно склало 121 % і 143%. Отже, Чисті процентні доходи банку формувалися нерівномірно, в 2017 році більший вплив мало зростання самих процентних доходів, а в 2018 р. – зростання процентних витрат. Чисті процентні доходи станом на 01.01. 2017 р. зросли на 191887 тис.грн., а станом на 01.01. 2018 р.

- відповідно на 405449 тис.грн. Темп зростання чистих процентних доходів станом на 01.01. 2018 р. склали 349%.

Таким чином, АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. протягом аналізованого періоду активізував роботу щодо одержання процентних доходів через оптимізацію свого кредитного портфеля, а також приділив належну увагу розвитку банківських послуг, які приносять дохід, і, частково, збільшують капітал банку. Темпи приросту витрат перевищують темпи приросту доходів, що може бути наслідком неефективного управління доходами і витратами банку.

Аналіз формування чистих комісійних доходів АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр., станом на 01.01. представлено в табл. 2.3

Таблиця 2.3

Аналіз формування чистих комісійних доходів АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр., станом на 01.01. (метод базисних підстановок)*

№	Назва показника	Роки			Абсолютне відхилення, тис.грн.		Відносне відхилення, %	
		2016, тис.грн.	2017, тис.грн.	2018, тис.грн.	2017-2016	2018-2016	2017/2016	2018/2016
1	Комісійні доходи	181472	153790	210830	-27682	29358	85	117
2	Комісійні витрати	6384	9351	31954	2967	25570	146	501
3	Чисті комісійні доходи	175088	144439	178876	-30649	3788	82,5	102

*Примітка: складено автором за даними [39]

За результатами проведеного аналізу очевидно, комісійні доходи зменшилися на 27 682 тис.грн. , а станом на 01.01. 2018 р. збільшилися на 29358 тис.грн. Відносне відхилення відповідно склало 85% і 117 %. Відносне

відхилення комісійних витрат відповідно склало 146 % і 501%. Чисті комісійні доходи станом на 01.01. 2017 р. зменшилися на 30649 тис.грн., а станом на 01.01. 2018 р. відповідно зросли на 3788 тис.грн. Темп зростання чистих комісійних доходів станом на 01.01. 2017 р. склали лише 82,5%, а станом на 01.01. 2018 р. склали 102 %. Отже, чисті комісійні доходи банку також формувалися нерівномірно.

За досліджуваний період загальні витрати АТ «Акцент-Банк» мали тенденцію до збільшення, а саме за 2017 рік вони зросли на 340 821 тис.грн за 2018 рік – 124 187 тис.грн, а за весь досліджуваний період на 465 тис. грн. (табл.2.4).

Таблиця 2.4

**Зміна витрат АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр., станом на 01.01.
(метод базисних підстановок)***

Назва	Абсолютне відхилення, тис.грн.		Темп росту,%		Темп приросту,%	
	2016-2017	2017-2018	2016/ 2017	2017/ 2018	2016/ 2017	2017/ 2018
Процентні витрати	157 035	-84 036	143,4	83,8	43,4	-16,2
Комісійні витрати	2 967	22 603	146,5	341,7	46,5	241,7
Загальні адміністративні витрати та інші операційні витрати	149 976	160 387	167,7	143,2	67,7	43,2
Відрахування в резерви	3 024	12 329	105,3	120,7	5,3	20,7
Податок на прибуток	27 819	12 904	360	133,5	260	33,5

*Примітка: складено автором за даними [39]

Щодо процентних витрат то при зменшенні темпів кредитування потреба у ресурсах різко спадає, і навпаки при зростанні відбувається бум по

залученню ресурсів (у нашому випадку – адже відбулося різке збільшення об'ємів кредитування та інших активних операцій). Так, у 2018р. відбулося зменшення процентних витрат на 84,036 тис.грн або на 16,2%, а у 2017р. відбулося збільшення процентних витрат на 157,035 тис.грн або на 43,4%.

Щодо процентних витрат то при зменшенні темпів кредитування потреба у ресурсах різко спадає, і навпаки при зростанні відбувається бум по залученню ресурсів (у нашому випадку – адже відбулося різке збільшення об'ємів кредитування та інших активних операцій). Так, у 2018р. відбулося зменшення процентних витрат на 84,036 тис.грн або на 16,2%, а у 2017р. відбулося збільшення процентних витрат на 157,035 тис.грн або на 43,4%.

Адміністративні та інші операційні витрати збільшилися у 2017 році на 149,976 тис. грн. порівняно з попереднім, що становить 67,7% та у 2018р. на 160,387 тис.грн, що становить 43,2%. Це викликано зростанням витрат на утримання персоналу, витрат на утримання основних засобів та нематеріальних активів, на телекомунікаційні та інші експлуатаційні послуги, відрахування до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, витрат на консультаційні послуги фінансового характеру, витрат на агентські винагороди.

Витрати на формування відрахувань до резервів зросли на 15 353 тис.грн у 201р. порівняно з 2016р. Аналіз відрахувань до резервів зазвичай потребує більшої уваги, адже обсяг резервів може збільшуватися не лише завдяки зростанню кредитного портфеля, що є доброю тенденцією, а й унаслідок погіршення його якості з різних причин, що є поганою тенденцією. Так само скорочення витрат на формування резервів може свідчити не лише про зменшення обсягу працюючого кредитного портфеля (що погано), а й про поліпшення його якості (що добре)

Отже, зростання витрат банку негативно позначається на його діяльності і зокрема, на показник рентабельності капіталу. Це перш за все

спричинила економічна ситуація в країні, зростання рівня інфляції, зміна валютної ситуації в банківській сфері, низька ліквідність на ринку капіталу. Основними напрямками скорочення витрат та збільшення прибутку АТ «А-БАНК» можуть бути запропоновані нами заходи:

- вивільнення кадрів з неприбуткових напрямів діяльності банку, підбір універсальних спеціалістів, але недоліком цього є дефіцит кваліфікованих спеціалістів у майбутньому, погіршення якості обслуговування клієнтів, невдоволення працівників банку тощо;
- скорочення територіальної мережі (ліквідація нерентабельних філій, відділень, точок продажу). Переваги напряду: вивільнення банківської установи від підрозділів, які є неефективними, зменшення орендних платежів; недоліки: неспроможність утримувати розгалужену мережу філій, закриття філій без врахування їх потенційної прибутковості, невдоволення кадрів тощо;
- зменшення поточних витрат банку (обмеження маркетингової діяльності, скорочення ризикових банківських продуктів тощо). Недоліками цього скорочення витрат є зменшення конкурентоспроможності банку, погіршення якості послуг, відтік клієнтів, неврахування можливого потенціалу послуг, які є ризикованими в даний період або у майбутньому тощо, а основною перевагою – оптимізація ризикменеджменту;
- централізації функцій, до переваг якої можна віднести ефект масштабу, підвищення контролю, виявлення прихованого ресурсу, спеціалізацію, а основним її недоліком є монополія при прийнятті рішень;
- аутсорсингу (укладання угоди на допоміжні (прибирання офісів і території, охорона, бібліотека, санаторний комплекс, медичне обслуговування, автопарк тощо) та основні (залучення клієнтів, підбір персоналу, оцінка кредитних заявок, розробка стратегії, інформаційні

технології, маркетингові заходи тощо) функції). Переваги аутсорсингу: зосередження уваги на основних напрямках діяльності, перекладення частини ризиків на компанії-аутсорсери, спрощення організаційної структури й підвищення керованості тощо, а недоліки: наявність ризику (стратегічного, операційного, крайнього, ризику виходу та ризику репутації), неврегульованість законодавства у цій сфері.

2.2. Оцінка власного капіталу АТ «Акцент-Банку»

Процес формування достатньої рентабельності банку залежить від обсягу його власного капіталу, який є інструментом захисту інтересів вкладників та кредиторів і покриття збитків банківських операцій амортизатором збитків по робочих активах. Капітал банку вважається достатнім, а банк платоспроможним, якщо він покриває не менше 10% ймовірних збитків по активах, що зважені на величину кредитного ризику. При недостатності капіталу його нарощення може йти: шляхом нарощення власного капіталу; шляхом диверсифікації (переструктурування) активів; продажу активів і скорочення бази порівняння.

Капітал банку (bank capital; capital of a bank) – кошти, спеціально створені фонди та резерви, призначені для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків, і які перебувають у користуванні банку. Слово «капітал» походить від лат. capitalis – головний[1].

Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Акцент-Банк» та його елементів в 2016-2018 рр. представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

**Динаміка власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр.,
станом на 01.01. (метод базисних підстановок)***

№	Назва показника	Роки			Абсолютне Відхилення, тис.грн		Відносне відхилення, %	
		2016, тис.грн.	2017, тис.грн.	2018, тис.грн.	2017- 2016	2018- 2016	2017/ 2016	2018/ 2016
1	Власний капітал	239365	342036	627807	102671	388442	143	262
2	Статутний капітал	125560	212950	323191	87390	197631	170	257
3	Емісійний дохід	41	41	41	-	-	-	-
4	Резерв переоцінки будівель	13523	13082	12961	-441	-562	97	96
5	Резерв переоцінки цінних паперів для продажу	-	2224	8814	2224	8814	2224	8814
6	Резервні та інші фонди банку	41584	44314	50174	2730	5840	107	121
7	Нерозподілений прибуток	58657	69425	232626	10768	173969	118	297

*Примітка: складено автором за даними [39]

Отже, в останні роки практично всі основні телементи власного капіталу АТ «Акцент-Банку» . Якщо не рахувати статті «Резерв переоцінки цінних паперів для продажу», то найбільшими темпами зростала статті «Статутний капітал» та « Нерозподілений прибуток». Нерозподілений прибуток в 2018 р. зріс майже втричі порівняно з 2016 р.

Динаміка власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. представлена на рис. 2.1.

Виходячи з даних, можна зробити висновок, що власний капітал АТ «Акцент-Банку» в 2016-2018рр. зріс у 2,6 рази, а в банківській системі України це зростання склало лише 2,1 рази. Тобто темп росту власного

капіталу АТ «Акцент-Банку» вищий, ніж середній темп по банківській системі.

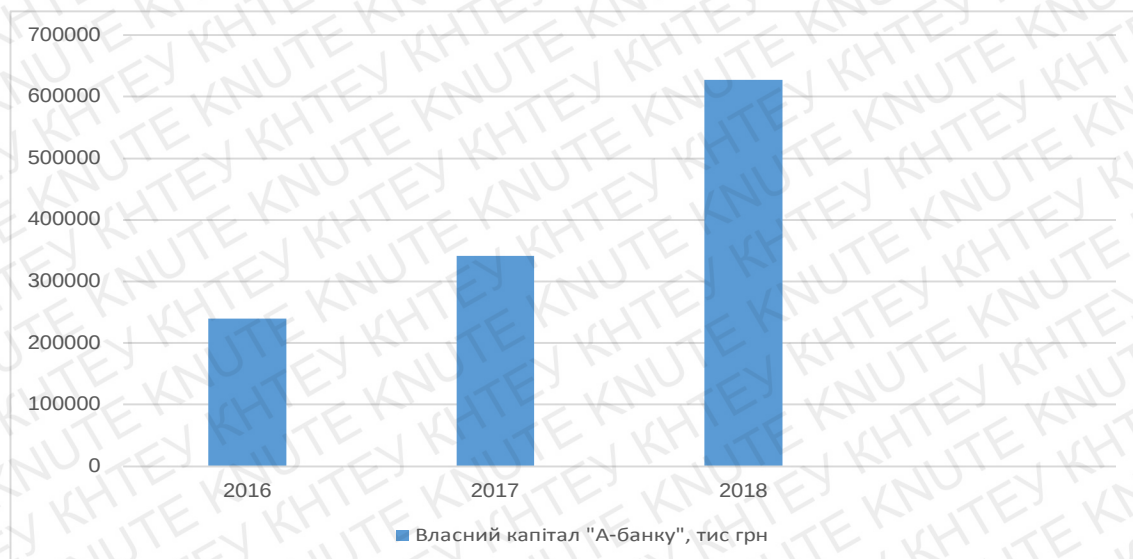

Рис. 2.1. Динаміка власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр., станом на 01.01, тис.грн.*

*Примітка: складено автором за даними [39]

Аналіз структури власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. представлено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Структура власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр., станом на 01.01. (метод базисних підстановок)*

№	Назва показника	Роки			Частка, %		
		2016, тис.грн.	2017, тис.грн.	2018, тис.грн.	2016	2017	2018
1	Власний капітал.	239365	342036	627807	100	100	100
2	Статутний капітал	125560	212950	323191	52,3	62,2	51,4
3	Емісійний дохід	41	41	41	0,1	0,1	0,1
4	Резерв переоцінки будівель	13523	13082	12961	5,7	3,8	2,1
5	Резерв переоцінки цінних паперів для продажу	-	2224	8814	=	0,7	1,4

Закінчення табл. 2.6.

6	Резервні та інші фонди банку	41584	44314	50174	17,4	12,9	8,0
7	Нерозподілений прибуток	58657	69425	232626	24,5	20,3	37,0

*Примітка: складено автором за даними [39]

В структурі власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. пройшли неоднозначні зміни. Так, частка статутного капіталу зменшилася, а частка нерозподіленого прибутку збільшувалася щорічно на 6-7%.

Визначимо частку власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в сумі пасивів в 2016-2018 рр (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Частка власного капіталу в сумі пасивів АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр., станом на 01.01. (метод базисних підстановок)*

№	Назва показника	Роки			Відносне відхилення, %	
		2016	2017	2018	2017/2016	2018/2016
1	Капітал, тис. грн.	239365	342036	627807	143	262
2	Пасиви, тис. грн.	3300012	3210884	4444869	97	135
3	Частка капіталу у пасивах, %	7,3	10,7	14,1	146	193

*Примітка: складено автором за даними [39]

Таким чином, частка власного капіталу в сумі пасивів АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. постійно зростала відповідно на 146% та 193%. Очевидно, що даний показник зростав переважно за рахунок зростання самого капіталу, а не пасивів. Збільшення частки капіталу банку в пасиві балансу банку протягом 2016-2018 рр., з одного боку, позитивно характеризує фінансову стійкість і надійність банку, а з другого боку, якщо частка власного капіталу занадто велика, може бути свідченням того, що банк не в повній мірі використовує можливості щодо залучення і

запозичення коштів і тим самим втрачає свої можливості щодо збільшення доходів і відповідно прибутку.

2.3. Аналіз рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банку»

Нагадаємо, що основним показником, що характеризує ефективність використання капіталу банку є прибутковість власного капіталу (рентабельність), яка розраховується за формулою:

$$Пвк = \frac{П}{ВК} \times 100\% \quad (2.1)$$

де Пвк – прибутковість капіталу банку, %;

П– сума отриманого прибутку банку за період, тис. грн.

$\overline{ВК}$ – середньорічний обсяг капіталу банку за період, тис.грн.

В таблиці 2.8. представлено результати аналізу рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018рр.

Таблиця 2.8

Рентабельність власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018рр., станом на 01.01. (метод базисних підстановок)*

№	Показник	Період			Абсолютне Відхилення, тис.грн.		Відносне відхилення, %	
		2016, тис.грн.	2017, тис.грн.	2018, тис.грн.	2017- 2016	2018- 2016	2017 / 2016	2018 / 2016
1.	Чистий прибуток, тис.грн.	51459	100447	278861	48988	227402	195	542
2.	Власний капітал, тис.грн.	239 365	342 036	627 807	102671	388442	142	262
3.	Рентабельність власного капіталу, %	21,49	29,36	44,41	7,87	22,92	136	206

*Примітка: розраховано за матеріалами [39]

У 2016-2017 рр. сума власного капіталу змінювалась в сторону збільшення, так в 2017 р. цей показник збільшився порівняно з 2016 р. на 102671 тис. грн., або зріс на 142,9 п.п. У 2018 р. порівняно з 2016 р. зростання склало 388442 тис. грн., або 262,3 п.п.

Якщо в 2016 р. банк отримав прибуток 51459 тис. грн., то в 2017 р. банк збільшив прибуток вдвічі – 100447 тис. грн., у 2018 р. прибуток сягав 64552 тис. грн. Приріст прибутку банку досягнуто за рахунок мінімізації витрат, ефективного управління активами і пасивами..

Рентабельність власного капіталу мала позитивну динаміку: у 2016 р. склала 21,5 %, у 2017 р. 29,4 %, а у 2018 р. показник був найбільшим, аж 44,4 %. Це відбулося за рахунок скорочення сум збитків.

На рис. 2.2. зображено динаміку рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. станом на 01.01.

Рис. 2.2 Рентабельність власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. станом на 01.01., %*

*Примітка: побудовано за матеріалами [39]

Аналіз динаміки рентабельності капіталу банків України (ROE) свідчить про те, що в останні роки цей показник мав тяж різкі коливання: 01.01.2013р. - 3,03 %; 01.01.2014 р - 0,81 %; 01.01.2015 р -30,46 %; 01.01.2016 р -51,91 %; 01.01.2017р. - 116,74% ; 01.01.2018 р -15,96 % [42].

Для збільшення розміру статутного капіталу важливою є дивідендна політика банку та рівень прибутковості акцій банку. В таблиці 2.9. наведено аналіз прибутковості акцій АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр.

Таблиця 2.8

**Прибутковість акцій АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018рр., станом на 01.01.
(метод базисних підстановок)***

№	Показник	Період			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
		2016	2017	2018	2017-2016	2018-2016	2017/2016	2018/2016
1	Прибуток на 1 просту акцію, грн	4,65	4,0	11,1	-0,65	6,45	86	238

*Примітка: розраховано за матеріалами [39]

Отже, очевидно що в останні роки прибутковість акцій АТ «Акцент-Банк» мала різке коливання. Порівняно з 2016 р. в 2017 р. даний показник зменшився на 14 %, а в 2018 р. зріс на 238%.

На зростання рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банк» має вплив зміна власного капіталу та чистого прибутку (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Факторий аналіз зміни рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в період 2016-2018 рр., станом на 01.01.*

Показни ROE			Зміни			
			Зміни ROE за рахунок зміни прибутку		Зміни ROE за рахунок зміни капіталу	
2016р.	2017р.	2018р.	2016-2017рр.	2017-2018рр.	2016-2017рр.	2017-2018рр.
0,2149813	0,2936737	0,4441826	0,20466	0,52162	-0,12597	-0,37111

*Примітка: розраховано за матеріалами [39]

Факторий аналіз зміни рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в період 2016р.-2017р.:

1. Зміна рентабельності власного капіталу (ΔROE) = 0,293674% – 0,2149813% = 0,078692%
2. Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни чистого прибутку ($\Delta ROE(\text{ЧП})$) = (Прибуток2017р. – Прибуток2016р.) · 1/Капітал2016р.

$$\Delta ROE(\text{ЧП}) = (100,447 \text{ млн.грн.} - 51,459 \text{ млн.грн.}) \cdot 1/239,365 \text{ млн.грн.} = 0,20466 \text{ або } 20,5\%$$

3. Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни власного капіталу: $\Delta ROE(K) = \text{Прибуток2017р.} \cdot (1/\text{Капітал2017р.} - 1/\text{Капітал2016р.})$

$$\Delta ROE(K) = 100,447 \text{ млн.грн.} \cdot (1/342,036 \text{ млн.грн.} - 1/239,365 \text{ млн.грн.}) = -0,12597 \text{ або } -12,6\%$$

1. Загальні зміни показника рентабельності:

$$\Delta ROE = \Delta ROE(\text{ЧП}) + \Delta ROE(K)$$

$$\Delta ROE = 0,20466 - 0,12597 = 0,078692$$

Оскільки показники ΔROE зійшлися, отже всі обрахунки були вірними.

Отримавши такі данні, ми бачимо що зміна показнику рентабельності власного капіталу у 2016-2017рр. була позитивною. За рахунок зміни в обсязі чистого прибутку показник збільшився на 20,5%, а за рахунок такого фактору, як капітал, показник зменшився на 12,6%.

Факторий аналіз зміни рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2017-2018рр.:

1. $\Delta ROE = 0,444183 - 0,293674 = 0,150509$
2. Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни чистого прибутку: $\Delta ROE(\text{ЧП}) = (\text{Прибуток2018р.} - \text{Прибуток2017р.}) \cdot 1/\text{Капітал2017р.}$

$$\Delta ROE(\text{ЧП}) = (278,861 \text{ млн.грн.} - 100,447 \text{ млн.грн.}) \cdot 1/342,036 \text{ млн.грн.} = 0,52162 \text{ або } 52,2\%$$

3. Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни власного капіталу:

$$\Delta ROE(K) = \text{Прибуток}_{2018\text{р.}} \cdot (1/\text{Капітал}_{2018\text{р.}} - 1/\text{Капітал}_{2017\text{р.}})$$

$$\Delta ROE(K) = 278,861 \text{ млн.грн.} \cdot (1/627,807 \text{ млн.грн.} - 1/342,036 \text{ млн.грн.}) = -0,37111 \text{ або } -37,1\%$$

4. Загальні зміни показника рентабельності:

$$\Delta ROE = \Delta ROE(\text{ЧП}) + \Delta ROE(K)$$

$$\Delta ROE = 0,52162 - 0,37111 = 0,15051$$

Зміна показника рентабельності власного капіталу у 2017-2018рр. була також позитивною. За рахунок зміни в обсязі чистого прибутку показник збільшився на 52,2%, а за рахунок такого фактору, як капітал, показник зменшився на 37,1%.

Таким чином, підвищення таких показників як чистий прибуток та власний капітал АТ «Акцент-Банк» привели до збільшення показнику ROE. А перглянувши вплив кожного з факторів ми побачили, що збільшення чистого прибутку АТ «Акцент-Банк» на 227,402 млн.грн. позитивно відобразилось на рентабельності його власного капіталу, а збільшення власного капіталу на 388,442 млн.грн. негативно вплинуло на той же показник ROE АТ «Акцент-Банк».

Для підвищення прибутковості пропонуються наступні заходи:

1) нарощувати власні кошти банку, що сприятиме зростанню ресурсної бази банку і відповідно їх інвестиційного потенціалу; буде однією з передумов залучення іноземних інвестицій; стимулюватиме інтеграційні процеси; забезпечить незалежність банку і створить умови для виживання

банківської системи України в період посиленої конкуренції з боку іноземних банків;

2) слід раціонально та ефективно розміщувати кошти банку для забезпечення його фінансової стійкості. Виконання цієї умови дозволить позбавитися суперечностей між ліквідністю, надійністю та прибутковістю;

3) одним з резервів збільшення прибутку і раціонального його використання є фінансове планування. Багато витрат несуть банки внаслідок неузгоджених дій різних управлінь між собою. Фінансовий план дозволяє спрогнозувати доходи, витрати і прибуток банку на рік. І хоча в умовах, які склалися в нашій країні, через нестабільність, інфляцію реальні дані можуть суттєво відрізнятись від запланованих, але пропорції залишаються практично незмінними. Банківська установа повинна реально бачити перспективи свого розвитку і цілі на поточний рік;

4) сформувати достатні страхові резерви та резервні фонди. Оскільки основна причина банківських банкрутств — неповернення раніше виданих кредитів, то формування цих фондів сприятиме зміцненню надійності й стабільності банку, а отже, і банківської системи України, зменшенню можливих фінансових ризиків у кредитній діяльності. Створення цих резервів гарантуватиме покриття рахунків у діяльності банку, сприятиме підтримці його ліквідності на необхідному рівні;

5) застосовувати такі інструменти в банківській діяльності, які дозволяють як планувати, так і одержувати додатковий прибуток. Мова йде про ф'ючерси, опціони, форвардні операції з валютою ті інші форми діяльності, які відповідають умовам ринкових відносин;

6) систематично і всебічно вивчати кредитні ризики, приймати заходи по їх пониженню. З цією метою необхідно організовувати відділи управління кредитними ризиками; [6].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ БАНКІВ

3.1. Формування стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку

У сучасних умовах становлення і розвитку банківської системи України одним із найважливіших методів управління банком є вироблення стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку, що дає можливість установі стабільно зростати, реалізуючи всі наявні можливості. Формування чіткої та гнучкої стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку на теперішній час стає необхідною умовою раціональної організації його діяльності у сфері активних і пасивних операцій та відповідних відносин між банком і його власниками.

Основними етапами формування та реалізації стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку є: встановлення мети і цілей банку відповідно до напрямів його діяльності; визначення напрямів ефективної діяльності банку; визначення центрів прибутковості і центрів витрат; розроблення меморандумів про фінансову ефективність діяльності банку; оцінка та аналіз розробленого проекту стратегії підрозділами, відповідальними за її реалізацію та внесення відповідних зауважень, пропозицій, коректив; формування альтернативних стратегій забезпечення ефективності діяльності банку; доведення до відома підрозділів змісту стратегії банку; впровадження стратегії у практичну діяльність; контроль за дотриманням параметрів стратегії; корегування стратегії (табл. 3.1) .

При формуванні стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку запропоновано виходити із загальної стратегії розвитку, а також враховувати зміст кредитно-інвестиційної, депозитно-акумуляційної, процентно-цінової стратегій та стратегії управління ризиками, що дасть

змогу підвищити дієвість механізму забезпечення рентабельності капіталу банку.

Таблиця 3.1

Основні етапи формування та реалізації стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку

Етап	Зміст
1	встановлення мети і цілей банку відповідно до напрямів його діяльності
2	визначення напрямів ефективної діяльності банку
3	визначення центрів прибутковості і центрів витрат
4	розроблення меморандумів про фінансову ефективність діяльності банку;
5	оцінка та аналіз розробленого проекту стратегії підрозділами, відповідальними за її реалізацію та внесення відповідних зауважень, пропозицій, коректив
6	формування альтернативних стратегій забезпечення ефективності діяльності банку
7	доведення до відома підрозділів змісту стратегії банку
8	впровадження стратегії у практичну діяльність; контроль за дотриманням параметрів стратегії; корегування стратегії

*Примітка: розраховано за матеріалами [12]

У зв'язку з цим постає потреба формування відповідних організаційних структур, які б здійснювали практичну реалізацію стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку. Для великих банків доцільно створити дорадчий підрозділ – Комітет з підвищення ефективності роботи банку, до складу якого, окрім вищого керівництва банку, повинні входити керівники центрів відповідальності банку, а також фахівці тих підрозділів, які є найбільш компетентними в питаннях ефективності банківської діяльності. Загальний розподіл функціональних обов'язків при роботі комітету повинно бути представлено таким чином, щоб визначенням стратегічних напрямів рентабельності капіталу банку на основі відповідних

оцінок займались особи, які належать до вищого керівництва. А розроблення безпосереднього змісту стратегії з деталізацією всіх конкретних елементів та процедур покладалось на керівників центрів відповідальності та практичних працівників банку, які виконуватимуть у комітеті функції експертів.

У функції запропонованого підрозділу входить: внесення пропозицій керівництву банку щодо зміни чинних положень політики банку з управління прибутковістю; обґрунтування процентних ставок зі залучення та розміщення коштів, установлення процентної маржі за активними і пасивними операціями, можливих відхилень процентних ставок як для філій, так і за окремими видами операцій; визначення джерел додаткових ресурсів та напрямів їх прибуткового розміщення; розроблення методик ціноутворення за операціями банку із залучення і розміщення ресурсів та всіма видами банківських послуг, що пропонуються клієнтам; визначення та затвердження порядку взаємодії центрів відповідальності, зокрема підрозділів головного банку і філій з питань залучення і розміщення ресурсів; розроблення принципів та методики розрахунку розміру ставок трансфертного ціноутворення; пошук додаткових резервів щодо підвищення доходів та зниження витрат установи банку; розроблення та обґрунтування пропозицій щодо оптимізації фінансової структури банку.

Класифікацію центрів відповідальності банку подано на *рис.3. 1*.

Групування та розподіл підрозділів банку за центрами відповідальності слід відображати у відповідному положенні (меморандумі) про фінансову структуру банку, в якому доцільно висвітлити такі моменти.

1. Перелік створених центрів та їх характер (центри прибутку або витрат). У цьому розділі слід вказати створювані в банку центри відповідальності та передбачити критерії їх віднесення до того чи іншого центру відповідальності.
2. Розподіл підрозділів банку за окремими центрами відповідальності відповідно до організаційної структури банку.

Рис. 3.1. Класифікація центрів відповідальності банку [12]

3. Розподіл за центрами відповідальності продуктів, послуг, що надаються банком. Вказується порядок визначення вартості

продуктів і послуг та зазначається, які з них споживаються всередині банку, а які – зовнішніми клієнтами.

4. Порядок розподілу витрат по центрах відповідальності, який закріплює прийняту методологію віднесення витрат та основні принципи вибору критеріїв розподілу витрат окремих підрозділів.
5. Фінансова структурна схема. Після визначення переліку центрів відповідальності здійснюється побудова схема фінансової структури банку, яка розкриває взаємозв'язок між різними центрами.

Ефективність діяльності підрозділів банку повинна оцінюватися за напрямками, які впливають з цілей і завдань їх діяльності, а саме: ефективності діяльності підрозділів банку по окремих клієнтах; ефективності окремих банківських послуг та ефективності підрозділів комерційного банку загалом. Це дасть змогу банкам адекватно оцінювати прибутковість тих чи інших банківських продуктів, діяльність своїх структурних підрозділів і насамперед, мережі філій та відділень, планувати грошові потоки, а також забезпечувати здійснення правильних та ґрунтовних розрахунків фінансових результатів при реструктуризації банку і, зокрема, при придбанні чи продажу філій і відділень.

Підвищення ефективності роботи значною мірою є основним фінансовим завданням усіх без винятку банківських установ, а особливо для тих, які мають у своєму складі розгалужену мережу філій та відділень. Перед кожною установою банку постає завдання зниження витрат та підвищення доходів як у поточному, так і в майбутньому періодах.

3.2. Організаційно-економічний механізм забезпечення рентабельності капіталу банків

В умовах швидкоплинного зовнішнього середовища на фоні світової кризи, що, безперечно, негативно впливає на діяльність фінансового сектора

економіки, банки повинні звернути особливу увагу на проблему оптимізації структури доходів та підвищення ліквідності, адже вони виступають як регулятори грошового обігу й посередники в акумуляції та перерозподілі грошових ресурсів [24]. На сьогоднішній день, в умовах фінансової кризи, банки взагалі призупинили свою діяльність, зменшилась кількість депозитів, почали збільшуватись ставки по кредитах, збільшилась значна кількість проблемних активів. Це негативно впливає на прибутковість банківського сектора. Вище означені аспекти вимагають від банків підвищення ефективності діяльності, удосконалення методичних підходів до забезпечення фінансової стійкості шляхом більш повного використання банківських інструментів і послуг.

Оскільки прибуток є одним із найважливіших індикаторів, які характеризують фінансові результати діяльності банків, є матеріальною основою подальшого функціонування та визначення рейтингу на банківському ринку [9], то утримання його на достатньому рівні необхідно банківським установам для залучення нового капіталу, що дозволяє збільшити обсяги та підвищити якість послуг, стимулює удосконалення операцій, зниження витрат і розвиток банківських технологій.

Аналіз управління прибутком – це складний багатофункціональний механізм, який складається з окремих елементів, тісно пов'язаних між собою [3]. Основними елементами є: визначення підрозділів банку, які беруть участь у процесі управління прибутком; планування доходів, витрат та прибутку банку; застосування способів оцінки рівня прибутковості банківської діяльності; визначення методів поточного регулювання прибутку. Управління результативністю діяльності банку здійснюється на різних рівнях: на вищому – макрорівні; на мікрорівні (окремих напрямків діяльності банку, конкретних продуктів, окремих робочих місць, взаємин із клієнтами).

Отже, прибуток – підсумковий показник, який описує, з одного боку, достатні утворюючі потоки грошових надходжень для забезпечення нормального рівня прибутковості, а, з іншого боку, виступає у вигляді бар'єрної прибутковості капіталу власника.

Загальні організаційні заходи щодо підвищення рентабельності капіталу банків представлено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Загальні заходи щодо підвищення рентабельності капіталу банків*

№	Заходи
1	Планування і оцінка процентних доходів
2	Розширення джерел непроцентних доходів
3	Удосконалення маркетингової політики банків
4	Удосконалення процентної політики банків
5	Зменшення витрат для створення банківських послуг
6	Розробка плану екстренного фінансування
7	Оптимізація структури капіталу

*Примітка: розроблено за матеріалами [24]

Загальне зростання групи активів, що приносять процентний дохід та збільшення власного капіталу, наприклад, кредитних операцій банку. Правильне про ведення зваженої маркетингової і процентної політики. Наслідком цього стане підвищення числа банківських вкладників.

Збільшення питомої ваги доходних активів у сукупних активах. Максимізація прибутку вимагає не збереження коштів, а їх використання для видачі позик і здійснення інвестицій (з урахуванням резервів).

Зміна загального рівня процентної ставки по активних операціях банку. Постійне дослідження та врахування факторів (крім специфічних), що визначають розмір процента по активних операціях; попит на кредитному ринку; ставки конкуруючих банків та інших фінансово-кредитних установ.

Зміна структури портфелю доходних активів, тобто підвищення питомої ваги ризикових кредитів у кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти. Банк повинен правильно дослідити допустимість ризику, розробити проект прийняття негайно практичного рішення, спрямованого або на використання ризикових операцій або на виробітку системи заходів, що знижують можливість появи витрат банку від проведення тієї чи іншої операції.

Забезпечення зростання непроцентних доходів, а саме: приділення більшої уваги доходам від надання послуг, оптимізація пасивів, зменшення загальноадміністративних витрат, зменшення витрат на створення банківської послуги, що дасть змогу знизити її ціну.

Правильне управління активами і пасивами банку, а також ризиками: розподіл економічного капіталу банку під ризики, визначення політики управління фондами банку та ризиком ліквідності, правильне встановлення лімітів по ринкових ризиках, моніторинг результатів, що дало б змогу привести структуру банківського балансу і позабалансових позицій у відповідність з його стратегічними цілями.

Управління ризиком процентних ставок: досягнення цільового рівня чи стої процентної маржі, спреду, чистого процентного доходу, передбачення руху процентних ставок, установлення процентних ставок за залученими та наданими коштами, визначення динамічної структури активів і пасивів на підставі геп аналізу та дюрації, використання засобів хеджування.

Для підвищення рентабельності капіталу банку запропоновано відповідну систему організаційних заходів (рис.3. 2).

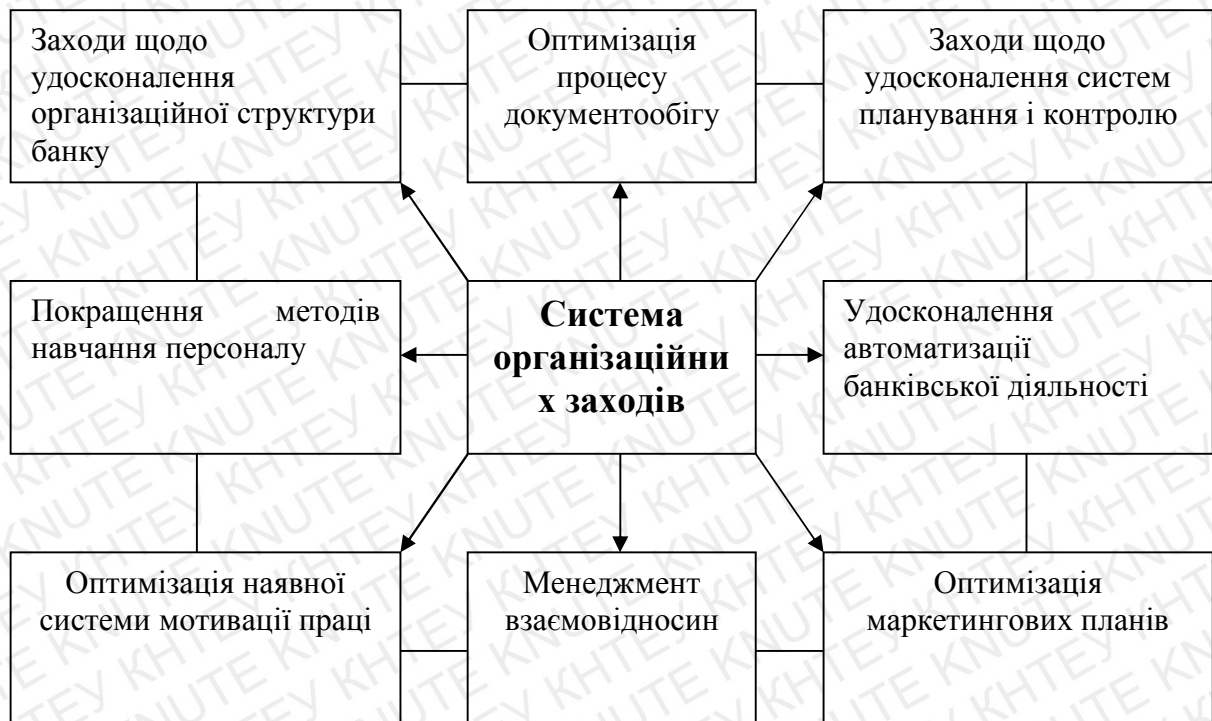

Рис. 3.2. Система організаційних заходів для підвищення рентабельності капіталу банку*

*Примітка: розроблено за матеріалами [24]

Доцільно використовувати підхід до стимулювання працівників банку, в основу якого покладено принцип нормативного віднесення непрямих витрат на витрати рентабельних підрозділів. Це дає можливість узгоджувати економічні інтереси керівництва банку і колективу центрів прибутковості. При цьому обсяг грошової винагороди за підсумками роботи працівників прямо залежить від обсягу прибутку банку, а розмір грошової винагороди працівників устанавлюється на основі коефіцієнта, який визначає особистий внесок кожного працівника в розроблення і впровадження заходів з підвищення прибутковості банку.

Вдале управління по всіх вказаних напрямках допомогло б збільшити прибутковість банку та досягти мінімізації ризиків банку.

3.3. Методичні підходи оптимізації структури капіталу банку за критерієм рентабельності

У процесі забезпечення рентабельності капіталу банку особливе значення має оптимізація капіталу банку. Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності банків. Їх аналіз доцільно проводити в динаміці, в процесі якого необхідно враховувати специфіку банку, його життєвий цикл, масштаби діяльності. Дослідження рентабельності банку є важливим напрямом фінансової діагностики. Результати досліджень дають відповіді на безліч питань, пов'язаних із фінансовими та управлінськими рішеннями, що є основою підвищення конкурентоспроможності банку.

На формування капіталу впливають зовнішні та внутрішні фактори, що визначають його розмір та структуру у різні періоди. До зовнішніх факторів належать законодавчі вимоги щодо розміру капіталу, видів акцій, нормативних вимог, макроекономічні показники, рівень доходності альтернативних джерел інвестування. Серед внутрішніх факторів можна виділити наступні: дивідендна політика, порядок виходу зі складу акціонерів та викупу акції, фінансові результати роботи банку, можливості залучення субординованого зобов'язання, емісійні різниці, результати переоцінки.

Такі фактори, як порядок виходу зі складу акціонерів та викупу акції, порядок визнання результатів переоцінки банк самостійно визначає у своїй обліковій політиці. За допомогою внутрішніх факторів банк може оперативно реагувати на зміни у своїй діяльності, макроекономічному середовищі у країні. Так, наприклад, під час фінансового піднесення банк може

збільшувати розмір виплачених дивідендів, нарощувати резервні фонди або спрямовувати прибуток на збільшення статутного капіталу.

Від структури банківського капіталу залежить подальша успішна діяльність банку та досягнення ним поставленої мети. На рис. 3.3 виділено п'ять критеріїв, за допомогою, яких можна визначити оптимальну структуру капіталу.

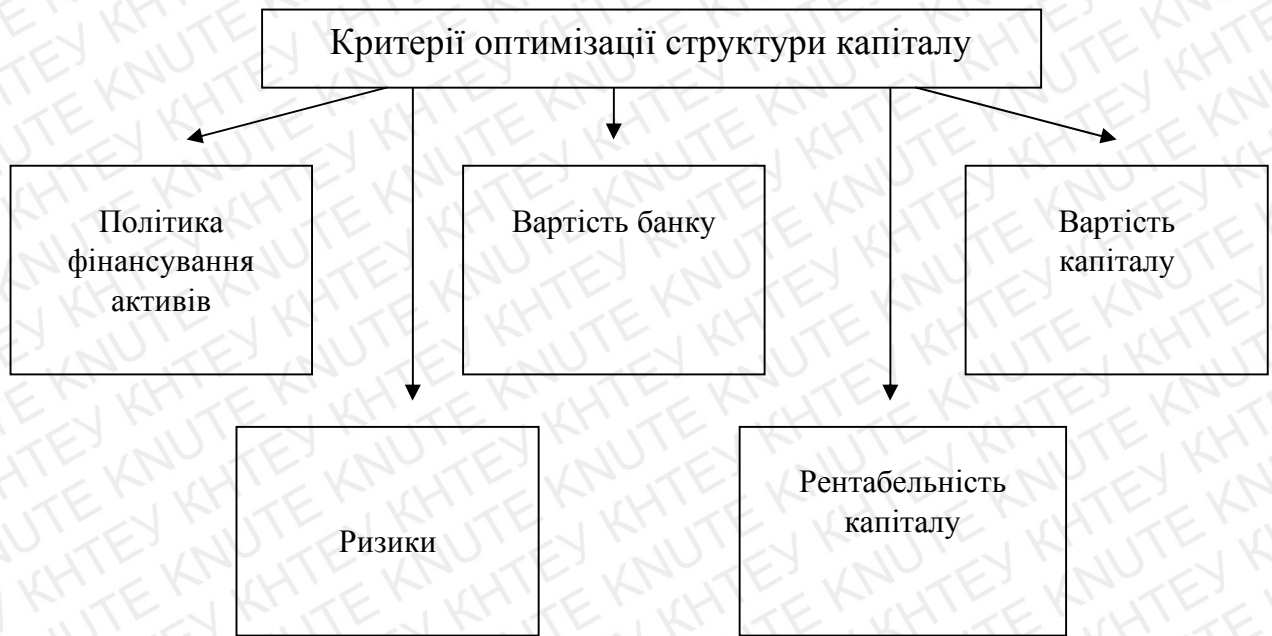

Рис. 3.3. Критерії оптимізації структури капіталу банку *

*Примітка: розроблено за матеріалами [24]

1) Політика фінансування активів. Формування структури капіталу банку з урахуванням зазначеного критерію ґрунтується на вивченні співвідношень між статтями активу і пасиву балансу і дозволяє визначити необхідну величину і частку тих чи інших джерел фінансування;

2) Вартість банку. Існують різні теорії, які розглядають взаємозв'язок структури капіталу і вартості банку. Детальніше дані теорії будуть розглянуті у наступному пункті. При цьому «оптимальною» є структура капіталу, що максимізує ринкову вартість банку;

3) Вартість капіталу. Даний критерій передбачає розробку такої структури капіталу банку, за якою мінімізується вартість капіталу, з урахуванням різних комбінацій складових капіталу;

4) Ризики. Процес формування капіталу супроводжується різними видами ризиків. Так, до них відносяться ринковий ризик, ризик обслуговування боргу, ризик банкрутства. При цьому банк може поставити завдання оптимізації структури капіталу при існуючих обмеженнях з точки зору зниження певних видів ризиків;

5) Рентабельність капіталу. Загальновідомо, що залучення позикових коштів може вести до збільшення рентабельності власного капіталу за рахунок ефекту фінансового важеля. Цей показник відображає рівень прибутку (або збитків), що додатково генерується, на власний капітал при різній частці використання позичкових засобів. Оптимальна структура капіталу в даному випадку максимізує рентабельність банку, тобто дозволяє йому отримати найбільший прибуток при існуючому рівні власних коштів.

Вагомим критерієм оптимізації банківського капіталу є рентабельність. Порівняння методик оптимізації капіталу на основі критерію рентабельності на основі базової формули розрахунку та теоретичних особливостей наведені у таблиці 3.2.

Даний метод заснований на ефекті фінансового левериджу, що дозволяє визначити оптимальне співвідношення позикового та власного капіталу банку з метою оптимізації прибутковості власного капіталу. В рамках оптимізації капіталу за критерієм рентабельності існують такі методики розрахунку оптимальної структури капіталу:

- Методика розрахунку мультиплікатора капіталу;
- EBIT - EPS підхід;
- Метод «Дюпон».

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика методик оптимізації капіталу на основі критерію рентабельності *

Методичний підхід	Теоретична основа	Базова формула розрахунку
Методика розрахунку ефекту фінансового левериджу	Можливість максимізації рентабельності капіталу шляхом знаходження залежності між чистим прибутком банку та валовим прибутком, а також існування ефекту фінансового важеля, внаслідок залучення позик	$E\Phi Л = (1 - C_{nn}) * (ROA - C_n) * 3K / BK ,$ де EФЛ – ефект фінансового левериджу; Cпп – ставка податку на прибуток; ROA – рентабельність активів; Cп – вартість залучених ресурсів; 3К – залучені ресурси; BK – власний капітал.
Методика розрахунку мультиплікатора капіталу	Оптимізація структури пасивів за рахунок мультиплікативного ефекту капіталу – прямою залежністю між прибутковістю капіталу та рівнем фінансового ризику	$ROE = ROA * MK ,$ Де ROE – рентабельність власного капіталу; MK – мультиплікатор капіталу.
EBIT-EPS підхід	Оптимізація структури капіталу шляхом виявлення такого співвідношення джерел фінансування діяльності банку, що дозволять максимізувати показник «чистого прибутку на одну акцію» по відношенню до рівня валового прибутку	$EPS = \frac{(1 - C_{nn}) * (EBIT - C_n) - D_{np}}{K_a} ,$ де EPS – обсяг чистого прибутку на одну просту акцію; EBIT – прибуток до вирахування відсотків, що сплачуються по залученому капіталу, і виплати податків; Ka – кількість простих акцій в обороті.
Метод «Дюпон»	Розклад формули розрахунку рентабельності власного капіталу на фактори, що впливають на дохідність капіталу, і аналіз співвідношень, з яких складається коефіцієнт ROE	$ROE = PD * O_a * K\Phi Л ,$ де РД – рентабельність діяльності (співвідношення чистого прибутку до валового доходу); O _a - оборотність активів; КФЛ – коефіцієнт фінансового левериджу.

*Примітка: розроблено за матеріалами [24]

- Методика розрахунку ефекту фінансового левириджу;

Отже, кожний з даних методів використовує певні критерії оптимізації.

Для вибору одного з методів необхідно визначити мету оптимізації та проаналізувати чинники, що впливають на рентабельність капіталу банку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити і певні висновки.

Капітал банку відіграє визначальну роль у процесі його створення та функціонування. Банківський капітал, по-перше, є цінністю безпосередньо для акціонерів банку, оскільки вони прагнуть не втратити свої гроші і отримати прибуток, а по-друге, є основою розвитку банку. Саме тому важливим напрямом аналізу ефективності банку та його капіталу є оцінка рентабельності капіталу (Рентабельність капіталу (ROE) = Чистий прибуток / Акціонерний капітал). Оптимальні значення ROE думку західних аналітиків, повинні знаходитися в межах 10 - 20% [37]. Значення ROE засновано на показниках ринку. Дана формула рентабельності капіталу або прибутку на власний капітал банку приблизно 30 років тому використовувалася для розрахунку рівня рентабельності банку, а в даний час її застосовують для визначення поточного доходу.

Процес формування достатньої рентабельності банку залежить від обсягу його власного капіталу, який є інструментом захисту інтересів вкладників та кредиторів і покриття збитків банківських операцій амортизатором збитків по робочих активах. В останні роки практично всі основні елементи власного капіталу АТ «Акцент-Банку», якщо не рахувати статті «Резерв переоцінки цінних паперів для продажу», то найбільшими темпами зростала статті «Статутний капітал» та «Нерозподілений прибуток». Нерозподілений прибуток в 2018 р. зріс майже втричі порівняно з 2016 р.

Власний капітал АТ «Акцент-Банку» в 2016-2018рр. зріс у 2,6 рази, а в банківській системі України це зростання склало лише 2,1 рази. Тобто темп росту власного капіталу АТ «Акцент-Банку» вищий, ніж середній темп по банківській системі. В структурі власного капіталу АТ «Акцент-Банк» в

2016-2018 рр. пройшли неоднозначні зміни. Так, частка статутного капіталу зменшилася, а частка нерозподіленого прибутку збільшувалася щорічно на 6-7 Збільшення частки капіталу банку в пасиві балансу банку протягом 2016-2018 рр., з одного боку, позитивно характеризує фінансову стійкість і надійність банку, а з другого боку, якщо частка власного капіталу занадто велика, може бути свідченням того, що банк не в повній мірі використовує можливості щодо залучення і запозичення коштів і тим самим втрачає свої можливості щодо збільшення доходів і відповідно прибутку.

Рентабельність власного капіталу мала позитивну динаміку: у 2016 р. склала 21,5 %, у 2017 р. 29,4 %, а у 2018 р. показник був найбільшим, аж 44,4 %. Це відбулося за рахунок скорочення сум збитків. В останні роки прибутковість акцій АТ «Акцент-Банк» мала різке коливання. Порівняно з 2016 р. в 2017 р. даний показник зменшився на 14 %, а в 2018 р. зріс на 238%.

На зростання рентабельності власного капіталу АТ «Акцент-Банк» має вплив зміна власного капіталу та чистого прибутку. Підвищення таких показників як чистий прибуток та власний капітал АТ «Акцент-Банк» привели до збільшення показнику ROE. А перглянувши вплив кожного з факторів ми побачили, що збільшення чистого прибутку АТ «Акцент-Банк» на 227,402 млн.грн. позитивно відобразилось на рентабельності його власного капіталу, а збільшення власного капіталу на 388,442 млн.грн. негативно вплинуло на той же показник ROE АТ «Акцент-Банк». Запропоновано напрями скорочення витрат та збільшення прибутку АТ «А-БАНК»: вивільнення кадрів з неприбуткових напрямів діяльності банку, підбір універсальних спеціалістів; зменшення поточних витрат банку; застосування аутсорсингу (укладання угоди на допоміжні (прибирання офісів і території, охорона, бібліотека, санаторний комплекс, медичне обслуговування, автопарк тощо) та основні (залучення клієнтів, підбір персоналу, оцінка кредитних заявок, розробка стратегії, інформаційні технології, маркетингові заходи тощо) функції).

У сучасних умовах становлення і розвитку банківської системи України одним із найважливіших методів управління банком є вироблення стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку, що дає можливість установі стабільно зростати, реалізуючи всі наявні можливості. Формування чіткої та гнучкої стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку на теперішній час стає необхідною умовою раціональної організації його діяльності у сфері активних і пасивних операцій та відповідних відносин між банком і його власниками.

Основними етапами формування та реалізації стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку є: встановлення мети і цілей банку відповідно до напрямів його діяльності; визначення напрямів ефективної діяльності банку; визначення центрів прибутковості і центрів витрат; розроблення меморандумів про фінансову ефективність діяльності банку; оцінка та аналіз розробленого проекту стратегії підрозділами, відповідальними за її реалізацію та внесення відповідних зауважень, пропозицій, коректив; формування альтернативних стратегій забезпечення ефективності діяльності банку; доведення до відома підрозділів змісту стратегії банку; впровадження стратегії у практичну діяльність; контроль за дотриманням параметрів стратегії; корегування стратегії.

Запропоновано формування відповідних організаційних структур, які б здійснювали практичну реалізацію стратегії забезпечення рентабельності капіталу банку. Для великих банків доцільно створити дорадчий підрозділ – Комітет з підвищення ефективності роботи банку, до складу якого, окрім вищого керівництва банку, повинні входити керівники центрів відповідальності банку, а також фахівці тих підрозділів, які є найбільш компетентними в питаннях ефективності банківської діяльності.

Зпропоновано загальні організаційні заходи щодо підвищення рентабельності капіталу банків: загальне зростання групи активів, що приносять процентний дохід та збільшення власного капіталу, збільшення

питомої ваги доходних активів у сукупних активах, зміна загального рівня процентної ставки по активних операціях банку, зміна структури портфелю доходних активів, тобто підвищення питомої ваги ризикових кредитів у кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти, забезпечення зростання непроцентних доходів, правильне управління активами і пасивами банку, а також ризиками; використання підходу до стимулювання працівників банку, в основу якого покладено принцип нормативного віднесення непрямих витрат на витрати рентабельних підрозділів.

У процесі забезпечення рентабельності капіталу банку особливе значення має оптимізація капіталу банку. Виділено п'ять критеріїв, за допомогою яких можна визначити оптимальну структуру капіталу, в т.ч. і рентабельність капіталу. Загальновідомо, що залучення позикових коштів може вести до збільшення рентабельності власного капіталу за рахунок ефекту фінансового важеля. Цей показник відображає рівень прибутку (або збитків), що додатково генерується, на власний капітал при різній частці використання позичкових засобів. Оптимальна структура капіталу в даному випадку максимізує рентабельність банку, тобто дозволяє йому отримати найбільший прибуток при існуючому рівні власних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 276 с.
2. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Парасій-Вергуненко І. М. — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с.
3. Андросова О.Ф. Зростання рівня капіталізації банківської системи як перспектива її надійності/ Андросова О.Ф. //Економічний простір, 2008. - №15. – С. 144-149.
4. Андросова, О. Ф. Сучасний стан фінансової стійкості банківського сектора України та шляхи підвищення її стабільності [Текст] / О. Ф. Андросова, О. І. Олійник // Вісник Запорізького національного університету. — 2014. — : Економічні науки, № 4 (24). — С. 126-135.
5. Базельський комітет з питань банківського нагляду. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>
6. Барилук І. Збалансована система показників – основа стратегічного управління ресурсним потенціалом банківських установ// Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №9. – С. 147-153.
7. Біляєва В.Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України / В.Ю. Біляєва // Бізнес Інформ. — 2015. — № 9. — С. 314—319.
8. Бугель Ю.В. Проблеми розвитку банківської системи в Україні / Ю.В. Бугель // Глобальні та національні проблеми економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://globalnational.in.ua/archive/9-2016/127.pdf>
9. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посібник / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К., 2006. – 463 с.
10. Васюренко О. В. Моделі оцінки банківської діяльності для забезпечення стабільності банківської системи : монографія / О. В. Васюренко, О. М. Тридід, Г. М. Азаренкова. — К. : УБС НБУ, 2010. — 322 с.

- 11.Вовченко О.С. Сучасні методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку / О. С. Вовченко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. - №5 (77). - 2016. - С. 161-169
- 12.Галайко Н.Р. Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності діяльності банку. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук . Львів.-2008
- 13.Герасименко В., Герасименко Р. Управління власним капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи // Вісник НБУ. - 2010. - №10 (176) - С. 2-17.
- 14.Герасимович А. Аналіз банківської діяльності: Підручник - К.КНЕУ: Знання, 2003.- 593 с.
- 15.Дзюблюк ,О . Актуальні проблеми розвитку банківської системи України /О. Дзюблюк //Банківська справа. – 2016. – № 1. – с.3-32.
- 16.Дмитренко М. Управління фінансами банку / М. Дмитренко // Вісник НБУ. – № 11. – С. 28–29.
- 17.Довгань Ж. М. Взаємозв'язок рівня концентрації капіталу в банківській системі України та її фінансової стійкості// Наука і економіка. – 2013. - №1 (29). – С. 7-15.
- 18.Енциклопедія банківської справи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=112997>
- 19.Скімова. І. Фінансове планування у банку / А. І. Скімов // Фінанси України. – 2001. – № 8. – С. 102–104.
- 20.Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків [текст] підручник. / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.
- 21.Капіталізація банків: методи оцінювання та напрями підвищення [Текст]: монографія / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 153 с.

22. Касьян Л. Е. Методичні підходи до визначення сутності стратегічного управління підприємствами / Л. Е. Касьян, В. В. Бугас // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2015. - Вип. 12. - С. 94-96. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_12_23.
23. Катранжи Л. Л. Детермінанти формування структури банківського капіталу // Економічний простір. – 2011. - №46 – С. 159-170.
24. Климова В. М., Семенча І. Є. Шляхи підвищення прибутковості банків у кризових умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201151/9.htm>
25. Коваленко В.В., Черкашина К.Ф., Методичні підходи до визначення рівня капіталізації банківської системи // Фінанси України. – 2010. - №8. – С.73-85.
26. Ковальчук О. В. Економічний капітал банку – складова системи ризик менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7840/1/27.pdf>.
27. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). – Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
28. Конопатська Л.В. Основні напрями підвищення рівня капіталізації банківської системи України/ Л.В. Конопатська// Фінанси, облік, аудит. Збірник наукових праць. – 2008. – С. 52-59.
29. Корецька Н. І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування / Н. І. Корецька // Економічний форум. – 2014. – № 1. – С. 196–204.
30. Криклій А.С. Банківський капітал: соціально-економічна суть, склад та призначення// Фондовий ринок. — 2009. — № 39. — С. 12 — 15.

- 31.Крухмаль В. В., Коваленко В. В. Проблеми капіталізації та оцінювання достатності капіталу банку// Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №8 (122). – С. 276-286.
- 32.Левченко М. М. Забезпечення фінансової стійкості банків у сучасних умовах / М. М. Левченко // Управління розвитком. - 2014. - № 4. - С. 81-83. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_4_32.
- 33.Марковський О.В. Аналіз достатності та розподілу капіталу банку на основі принципу гармонійності [Електронний ресурс]// О.В. Марковський – Режим доступу:www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_1/part1.pdf
- 34.Математичні моделі та методи ринкової економіки: практикум / В. Вітлінський, О. Піскунова, О. Ткач, В. Скіцько, О. Новоселецький. – К.: КНЕУ, 2014. – 362 с.
- 35.Міщенко В., Незнамова А. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору// Вісник НБУ. - 2011. - №1. – С. 4-9.
- 36.Міщенко С.В. Методологічні проблеми управління економічним капіталом банку // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 2 (43). – С. 135–142.
- 37.ОСВІТА [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://osvita.ua/vnz/reports/bank/20741/>
- 38.Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
- 39.Офіційний сайт «Акцент-Банку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://a-bank.com.ua/about/general>
- 40.Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :http://www.ukistat.gov.ua/operativ/operativ2006/ds/kn_u/kn1206_u.html.
- 41.Офіційний сайт Національного Інституту стратегічних досліджень України. Проект стабілізації банківської системи шляхом підвищення

- довіри до банків [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/dovira_do_bankiv-8d9b8.pdf
42. Офіційний сайт НБУ. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>
43. Про банки і банківську діяльність: Закон України. від 07.12.2000 № 2121-III від 07.12.2000, (зі змінами та допов.).
44. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України: Постанова Правління НБУ від 13.12.2016 № 410 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0410500-16>
45. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція НБУ Затв. постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р., №368, (зі змінами та допов.).
46. Пурій Г.М. Активізація інвестиційної діяльності банківської системи в контексті розвитку глобалізації / Галина Пурій // Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науковотехнічних праць. – 2009. – Випуск 19.12. – С. 255 – 263.
47. Рентабельность активов и капитала http://www.banki.ru/wikibank/rentabelnost_aktivov_i_kapitala/
48. Семенов А.Г., Король С.А. Методи оптимізації структури капіталу [Електронний ресурс] / Семенов А.Г., Король С.А. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2011_2/.../EC211_34.pdf
49. Солоділова, К. В., Шафранова О. В. Сучасний стан кредитування в Україні / К. В. Солоділова, О. В. Шафранова // Молодий вчений. – 2017. – № 3 (43). – С. 844-847.
50. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Эксмо, 2007. — (Серия: Антология экономической мысли) — 960 с.
51. Телишевська, Л. І. Оцінювання фінансової стійкості банків як елементу управління / Л. І. Телишевська, А. М. Коренська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 986-990.

- 52.Ткачук Н. Економічний капітал банку; теоретична сутність, необхідність формування та особливості визначення// Вісник ТНЕУ. – 2011. – №2. – С.56-64.
- 53.Управління структуруванням власного капіталу акціонерних товариств / Р.А. Славюк, Н М.Чиж. – К.: УБС НБУ, 2009. – 358 с.
- 54.Хохлова К. С. Оцінювання фінансової стійкості банку з використанням міжнародного досвіду [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :file:///D:/My%20doc/Downloads/Uproz_2014_10_37.pdf
- 55.Швець Н.Р. Достатність капіталу банків у світлі рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду та в умовах прогресуючої фінансової кризи [Електронний ресурс] / Н.Р. Швець – Режим доступу: <http://arr.chnu.edu.ua/handle/123456789/276>.
- 56.Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011, BCBS, May 2011.
- 57.Gropp R., Heider F. The determinants of bank capital structure: [Електронний ресурс] /Gropp R., Heider F. // European Central Bank: Working paper series. – 2009. – 52 Р. Режим доступу: <http://www.ecb.int/pb/pdf/scpwps/ecbwp1096.pdf>
58. Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer, BCBS, Dec 2010.
- 59.Octavia M., Brown R. Determinants of bank capital structure in developing countries: regulatory capital requirement versus the standard determinants of capital structure: [Електронний ресурс] / Octavia M., Brown R. // Department of Finance The University of Melbourne. 2008. – 35 Р. Режим доступу: <http://www.efmaefm.org/2008-athens/Brown.pdf>
- 60.International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework : [Електронний ресурс] // Basle Committee on Banking Supervision. - Basel . Updated November. 2005. – Режим доступу: www.bis.org
61. Results of the comprehensive quantitative impact study, BCBS, Aug 2010.

- 62.Sarker A.A. CAMELS Rating System in the Context of Islamic Banking: A Proposed ‘S’ for Shariah Framework / A.A. Sarker [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ibtra.com/pdf/journal/v2_n2_article4.pdf.
- 63.Stress testing at major financial institutions: Survey results and practice/ Committee on the global financial system. – 2005 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.bis.org/publ/cgfs24.pdf>
- 64.Stress testing by large financial institutions: current practice and aggregation issues”, BIS, 2000 Blaschke [El. resource] - URL: www.bis.org/publ/bebs49.htm
- 65.Tryon R. C. Cluster analysis / R. C. Tryon, D. E. Bailey. – New York : McGraw-Hill Inc., US. – 1970. – 352 p.

Додаток А

Показники капіталу та прибутковості діяльності комерційних банків*

Коефіцієнт	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення	Сутність
Показники капіталу			
Адекватність основного капіталу	Основний капітал / (загальні активи - резерви)	Не менше 4%	Визначає достатність капіталу для загального обсягу діяльності банку без урахування ризиків
Платоспроможність	Капітал / пасиви	В межах 10-20%	Показує частку власного капіталу в структурі пасивів банку, чим вища його частка, тим надійніше і стійкіше працює банк
Коефіцієнт фінансування	Капітал / зобов'язання	В межах 25-30%	Вказує, наскільки заборгованість перед вкладниками та іншими кредиторами покрита власним капіталом
Показники прибутковості			
Рентабельність активів ROA	Чистий прибуток / середні загальні активи	В межах 0,75-1,5%	Визначає, скільки грошових одиниць чистого прибутку припадає на одиницю активів
Рентабельність капіталу ROE	Чистий прибуток / вартість власного капіталу	В межах 10-20%	Визначає, скільки грошових одиниць чистого прибутку припадає на одиницю капіталу
Чистий спред	(проценти отримані / позики) - (проценти сплачені / підпроцентні депозити)	Не менше 1,25%	Дає змогу визначити мінімальний розрив у процентних ставках, який хоча і не принесе прибутку, але принаймні покрий збитки
Чиста процентна маржа	Доходи від процентів - (витрати від процентів / середні загальні активи)	4,5%	Дозволяє оцінити здатність банку приносити прибуток у вигляді доходу від процентної різниці як процент до середніх активів, зменшення процентної маржі свідчить про загрозу банкрутства
Чиста операційна маржа	(дохід на доходні активи + комісія) / всі фінансові активи - (витрати на проценти / пасиви, що фінансуються)	4,5%	Характеризує ефективність роботи банку
Показники витратності капіталу			
Чистий дохід на 1-го працівника	Прибуток після оподаткування / загальна чисельність працівників	Порівнюється із аналогічними показниками інших банків	

**Показник рентабельності капіталу в системі індикаторів фінансової
стійкості банків (відповідно до методики МВФ)***

	Код	Індикатори
Базові показники	I1	Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів
	I2	Співвідношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів
	I3	Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу
	I4	Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів
	I5	Співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів
	I6	Норма прибутку на активи
	I7	Норма прибутку на капітал
	I8	Співвідношення процентної маржі до валового доходу
	I9	Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу
	I10	Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів
	I11	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань
	I12	Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу
Рекомендовані показники	I13	Співвідношення капіталу до активів
	I14	Співвідношення великих відкритих позицій до капіталу
	I15	Співвідношення кредитів за географічним розподілом до сукупних валових кредитів
	I16	Співвідношення валової позиції похідних фінансових інструментів в активах до капіталу
	I17	Співвідношення валової позиції похідних фінансових інструментів у зобов'язаннях до капіталу
	I18	Співвідношення доходу від торговельних операцій до валового доходу
	I19	Співвідношення витрат на утримання персоналу до непроцентних витрат
	I20	Спред між ставками за кредитами та депозитами
	I21	Спред між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками
	I22	Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських)
	I23	Співвідношення кредитів в іноземній валюті до сукупних валових кредитів
	I24	Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань
	I25	Співвідношення чистої відкритої позиції за інструментами участі в капіталі до капіталу

Джерело: складено автором на основі даних НБУ [42].

Додаток В

**Аналіз формування прибутку АТ «Акцент-Банк» в 2016-2018 рр. ,
станом на 01.01. , тис.грн. ***

№	Назва показника	Роки		
		2016	2017	2018.
1	Процентні доходи	601602	950524	1271937
2	Процентні витрати	(361497)	(434496)	(518532)
3	Чисті процентні доходи	240105	431992	837441
4	Чисті процентні доходи після створення резервів під знецінення кредитів	76361	289248	765292
5	Чисті процентні доходи після збільшення резервів від знецінення кредитів	76371	289248	765292
6	Комісійні доходи	181472	153790	210830
7	Комісійні витрати	(6384)	(9351)	(31954)
8	Чисті комісійні доходи	175088	144439	178876
10	Результат від операцій з іноземною валютою	17617	57342	18350
11	Результат від переоцінки іноземної валюти	(490)	(6908)	3175
12	Чисте збільшення резервів під знецінення та збиток від вибуття інших фінансових активів	(1877)	(167769)	(209633)
13	Чисте зменшення резервів за обов'язаннями	(1448)	1489	-
14	Інші операційні доходи та витрати	14679	96362	53105
15	Операційні доходи	221622	414203	809165
16	Витрати на персонал	(221622)	(145755)	(205633)
17	Інші загальногосподарські адміністративні витрати		(129481)	(228277)

18	Прибуток до оподаткування	62160	138936	330285
19	Витрати з податку на прибуток	(10701)	(38520)	(51424)
20	Прибуток за рік	51459	100447	278871
21	Інший сукупний дохід	11786	7224	6590
22	Переоцінка будівель	14373	-	320
23	Чистий інший сукупний дохід рік за вирахуванням податку на прибуток	11786	2224	6910
24	Усього сукупного доходу за рік	63245	102671	285771
25	Прибуток на одну просту акцію у гривнях	2,05	4,00	11,10

*Примітка: складено автором за даними [39]

Динаміка показників доходу банківської системи України за 2014-2018

рр., %

Показник	Період				
	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Темп зростання					
Валовий дохід	-0,87	25,89	-5,34	-3,07	4,99
Чисті процентні доходи	-9,50	4,17	-23,82	14,19	14,71
Непроцентні доходи	14,57	56,58	12,03	14,10	-3,28
Частка					
Непроцентні доходи	41,44	51,54	61,00	54,06	49,80
Чисті процентні доходи	58,56	48,46	39,00	45,94	50,20
Валові доходи	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

*Примітка: складено та розраховано автором на основі даних НБУ [42].

**Показники ефективності капіталу установ банківської системи України
за 2014-2015 рр., станом на 01.01***

Показник	2014	2015	2016	2017	2018
Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів	0,15	0,11	0,08	0,10	0,12
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,21	0,26	0,33	0,30	0,22
«Фінансовий важіль»	5,63	7,90	11,09	9,15	7,17
Коефіцієнт платоспроможності (адекватності) регулятивного капіталу	0,18	0,16	0,12	0,13	0,16
Співвідношення статутного та банківського капіталу	0,96	1,21	2,14	3,35	3,03
Мультиплікатор капіталу	6,64	8,90	12,09	10,15	8,17
Коефіцієнт рівня робочих активів	0,89	0,92	1,11	1,21	1,25
Рентабельність активів	0,00	-0,04	-0,05	-0,13	-0,02
Рентабельність капіталу	0,01	-0,30	-0,52	-1,17	-0,16
Чиста процентна маржа	0,05	0,05	0,03	0,03	0,03
Коефіцієнт окупності витрат доходами	1,01	0,80	0,80	0,54	0,87
Загальний рівень рентабельності	0,01	-0,25	-0,25	-0,84	-0,15

* Примітка: розраховано та складено автором на основі даних НБУ [42].